

КАЛЕЙДОСКОП

- Держслужба експортного контролю України не видавала дозволу на експорт «Кольчуги» до Ірану **2**
- Україна не могла поставити «Кольчуги» до Ірану – Секретаріат Президента **2**
- Науково-технічний центр експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів здійснив ряд заходів з метою розширення співробітництва з міжнародними організаціями **3**
- Уряд Великобританії звинувачується в експорті комплектуючих зброї в країни, де порушуються права людини **3**
- Комітет з ВТС і експортного контролю виступив за посилення держпідтримки українських виробників на ринках озброєнь країн Азії і авіаційних ринках Південної Америки **4**
- ООН готує нову угоду щодо контролю за експортом озброєнь **5**
- Держекспортконтроль України разом з торгово-промисловою палатою Криму провели учбовий семінар з питань експортного контролю **5**
- Держекспортконтроль проводить базове відстеження результативності регуляторних актів в сфері експортного контролю **6**
- В ході продажу в 2006 р. чотирьох українських МіГ-27 ВПС Шрі-Ланки були допущені порушення процедури і завищення вартості техніки – The Sunday Times (Шрі-Ланка) **7**

ОБ'ЄКТИВНО

- Олександр Гришуткін
Траєкторія зростання. 100 днів нового Кабінету міністрів України через призму Держекспортконтролю **8**

ОПИТУВАННЯ

- Валерій Водоласков
Експерти про експортний контроль України. Результати соціологічного опитування з питань удосконалення експортного контролю в Україні **12**

ПРАКТИКА

- Сергій Сухоносів
Адаптація до норм ЄС. Роль громадських організацій **22**

VOX POPULI

- **Громадська рада в дії** **29**

АКТУАЛЬНО

- **Чи потрібно обмежувати термін дії повноважень підприємств-«спецекспортерів»?** **32**

ДОСВІД

- Валерій Туз
Наступний крок у підготовці фахівців у сфері експортного контролю **34**

ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК

- **Запитуйте-відповідаємо** **39**

Вісник Експортного Контролю України

Журнал Науково-Технічного центру експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів та Центру Досліджень Армії, Конверсії та Роззброєння
Керівник проекту – **Олександр Сівер**, співкерівники проекту – **Валентин Бадрак, Сергій Згурець**,
Головний редактор – **Михайло Самусь**.

Дизайн-проект – Марк Канарський, Defense Express Design

Журнал розповсюджується безкоштовно серед організацій та установ, що професійно займаються проблематикою експортного контролю. При використанні матеріалів посилення на «Вісник Експортного Контролю» обов'язкове. За дозволом на цитування та передрук матеріалів звертатися до редакції. Погляди та думки авторів можуть не співпадати з точкою зору редакції або спонсора. Видання здійснюється за фінансовою підтримкою Державного департаменту США за Програмою допомоги в галузі експортного контролю та прикордонної безпеки (EXBS) та відділу з питань політики експортного контролю та співробітництва при Національній адміністрації ядерної безпеки Міністерства енергетики США. Виходить 4 рази на рік. Видається українською та англійською мовами. Наклад 400 примірників.

Адреса редакції: 04080, м. Київ, вул. Фрунзе 19-21, Тел.(38 044) 462-55-55, Факс (38 044) 463-71-47
e-mail: vestnik@ntc.kiev.ua web -сторінка: www.ntc.kiev.ua, www.defense-ua.com

ДЕРЖСЛУЖБА ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ УКРАЇНИ НЕ ВИДАВАЛА ДОЗВОЛУ НА ЕКСПОРТ «КОЛЬЧУГИ» ДО ІРАНУ

Державна служба експортного контролю України не видавала суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності України висновків на проведення переговорів щодо підписання контракту на експорт до Ірану комплексу радіотехнічної розвідки «Кольчуга» і, відповідно, не видавала дозволу на експорт цього товару до Ірану. Про це Defense Express повідомили в Держслужбі експортного контролю.

Як повідомило агентству Defense Express джерело близьке до збройового бізнесу України, згідно з національним законодавством у сфері державного експортного контролю передбачається контроль не тільки міжнародних передач товарів, які підлягають державному експортному контролю (товарів військового призначення, товарів подвійного використання і інших товарів, до яких, за певних умов, можна застосувати процедури експортного контролю – DE), але і за проведенням переговорів щодо можливості їх експорту. Співрозмовник агентства уточнив, що контролю підлягає проведення переговорів з метою підписання зовнішньоекономічних контрактів на експорт товарів військового призначення, а також товарів подвійного використання в країні, щодо яких існують обмеження на експорт таких товарів відповідно до міжнародних зобов'язань України. Як наслідок, за словами джерела близького до збройового бізнесу України, на переговори суб'єктів зовнішньополітичної діяльності України щодо підписання контракту на експорт комплексу радіотехнічної розвідки «Кольчуга», як товару військового призначення, відповідно до законодавства України, необхідно отримати дозвіл Державної служби експортного контролю України. ■

УКРАЇНА НЕ МОГЛА ПОСТАВИТИ «КОЛЬЧУГИ» ДО ІРАНУ – СЕКРЕТАРІАТ ПРЕЗИДЕНТА

Поставок комплексу радіолокації «Кольчуга» до Ірану не було і бути не могло. Про це заявив Defense Express завідувач відділом програм військово-технічного співробітництва головної служби оборонної політики Секретаріату Президента України Віктор Гвоздь.

«Існуюча в Україні система експортного контролю передбачає дуже жорсткі заходи перевірки всіх поставок озброєнь за кордон. Державна служба експортного контролю України дозволів на поставки «Кольчуг» до Ірану не видавала. Тому говорити про реальність продажу українських станцій до Ірану не доводиться», – зокрема сказав В.Гвоздь. Крім того, на його думку, нереальним є і припущення про можливість нелегальних поставок «Кольчуг» з України.

«Українські спецслужби, а також інші компетентні органи жорстко відстежують ситуацію у сфері торгівлі зброєю. При цьому, українські спецслужби тісно співпрацюють в цих питаннях зі своїми зарубіжними колегами. Тому, якби дійсно була така інформація, Україна вже вжила б необхідних заходів щодо припинення нелегальних поставок військової техніки», – підкреслив представник Секретаріату Президента. За його словами, кожна «Кольчуга» в Україні знаходиться під жорстким контролем. Після відомого іракського «Кольчужного скандалу», кожен гвинтик цих станцій контролюється і припустити, що станції могли вивезти до Ірану, навіть з чисто технічної сторони важко припустити, сказав В.Гвоздь.

Крім того, він заявив, що продаж «Кольчуг» до Ірану на фоні важких переговорів світової спільноти стосовно іранської ядерної програми, є абсолютно нелогічною з погляду курсу України на

європейську інтеграцію. «Це було б проти політики Президента і уряду – продавати зброю Ірану і тут же заявляти про бажання інтегруватися в європейський простір, який не сприймає нецивілізованих дій на міжнародній арені», – робить висновок представник Секретаріату Президента. ■

НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ЦЕНТР ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ТЕХНІКИ ТА МАТЕРІАЛІВ ЗДІЙСНИВ РЯД ЗАХОДІВ З МЕТОЮ РОЗШИРЕННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

12 -14 червня 2006 року в м. Ялті було проведено міжнародний семінар «Хід реалізації проектів в рамках Контракту № 2005/73 з вдосконалення експортного контролю України: плани та порядок денний на майбутнє», на якому Науково-технічний центр експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів (НТЦ) представив попередній звіт про хід виконання проектів по удосконаленню українського законодавства по експортному контролю.

На цьому семінарі були проведені консультації з фахівцями Шведського інспекторату з ядерної енергії (SKI); Єврокомісії, BAFA (Німеччина), Центру міжнародної торгівлі та безпеки університету Джорджії (США).

Були визначені шляхи подальшого співробітництва Державної служби експортного контролю України, Науково-технічного центру з міжнародними організаціями з питань удосконалення експортного контролю в Україні.

Пізніше, у серпні 2006 року в м. Києві була проведена робоча зустріч між представниками ДСЕК України, НТЦ та міжнародних організацій: Феде-

рального Офісу економіки та експортного контролю Німеччини (BAFA), Шведського інспекторату по стратегічним товарам (ISP), Департаменту зовнішньоекономічних зв'язків МЗС Фінляндії, Офісу торгового ліцензування Угорщини, Департаменту експортного контролю Міністерства економіки Польщі. На цій зустрічі були розглянуті подальші плани по впровадженню в Україні Контрольних Списків ЄС.

Основним результатом проведення вищеназваних заходів стало визначення подальших напрямків і шляхів співробітництва по удосконаленню системи експортного контролю України. ■

УРЯД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ЗВИНУВАЧУЄТЬСЯ В ЕКСПОРТІ КОМПЛЕКТУЮЧИХ ЗБРОЇ В КРАЇНИ, ДЕ ПОРУШУЮТЬСЯ ПРАВА ЛЮДИНИ

Згідно з інформацією неурядової організації «Saferworld», Великобританія продавала комплектуючі для виготовлення зброї дев'ятнадцятьом із двадцяти країн, що зазнали критики в щорічній доповіді міністерства закордонних справ Великобританії, присвячену правам людини.

У своїй доповіді міністерство закордонних справ Великобританії відзначило серед найбільш грубих порушників прав людини такі країни як Китай, Росія, Північна Корея, Іран, і Колумбія. Проте уряд Великобританії надав дозвіл на продаж їм деталей військового устаткування.

Як наголошується в доповіді, на першому місці серед «проблемних країн» стоїть Китай, що отримав найбільшу вигоду: державні компанії Великобританії продали Китаю військове устаткування на суму більше 70 мільйонів фунтів стерлінгів.

Операції відбулися, не зважаючи на ембарго Європейського Союзу, введе-

ного після придушення студентських протестів із використанням танків на площі Тяньаньмень у Пекіні в 1989 році. Під ембарго підпадає лише готова зброя, тоді як комплектуючі деталі для продажу не заборонені.

Організації з прав людини стверджують, що уряд використовує лазівку в ембарго, продаючи зброю у вигляді комплектуючих.

Джеремі Хоббс, директор «Oxfam International», заявив: «Компанії, які торгують зброєю, не зважаючи на вимоги, що регулюють такий продаж, є міжнародними. У результаті це призводить до озброєння режимів, що зловживають владою. Європа і Північна Америка швидко стають лідерами військової промисловості, забезпечуючи деталями порушників прав людини, не замислюючись про моральну сторону питання».

У заяві коаліції, що бореться проти торгівлі зброєю, куди входить «Oxfam International», мовиться: «Новий китайський штурмовий вертоліт Z-10 не зміг би літати без деталей і технологій, що поставляються італійсько-британською компанією «Augustawestland», канадською «Pratt & Whitney Canada», американською «Lord Corporation» і французько-німецькою компанією «Eurocopter».

Китай раніше продавав штурмові вертольоти низці країн, таких як Судан, на торгівлю зброєю якому накладено повне ембарго з боку ЄС і часткове – з боку ООН.

Представник Міжнародної амністії підкреслює, що хоча порушення прав людини в Китаї проявляється в основному у вигляді тортур, зброя там також є частиною репресивного механізму. Він навів відчнення того, що британський уряд поставляв деталі для озброєння китайської прикордонної служби. Прикордонники, що застрелили черниць на кордоні Тибету з Непалом, можливо, використовувала саме цю зброю.

У своєму повідомленні «Saferworld» також підкреслює ризик того, що вже

зібрана зброя може перепродуватися третім особам. Як приклад організація навела підтвержені документами зв'язки між урядом Колумбії, якому була надана ліцензія на 4,5 мільйона фунтів стерлінгів, і діючою в країні реакційною військовою організацією.

«Британський уряд робить надто мало для того, щоб прослідкувати подальшу долю зброї, що експортується, – вважає «Saferworld», – дуже складно перевірити, чи не потрапляє вона в руки злочинних банд, держав-ізоїв, терористів, мілітаристських організацій, військових бунтівників або іншого роду екстремістів». ■

КОМІТЕТ З ВТС І ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ ВИСТУПИВ ЗА ПОСИЛЕННЯ ДЕРЖПІДТРИМКИ УКРАЇНСЬКИХ ВИРОБНИКІВ НА РИНКАХ ОЗБРОЄНЬ КРАЇН АЗІЇ І АВІАЦІЙНИХ РИНКАХ ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ

Комітет з політики військово-технічного співробітництва і експортного контролю при Президенті України підготував ряд пропозицій по посиленню державної підтримки українських виробників на ринках озброєнь провідних країн Азії і авіаційних ринках країн Південної Америки. Обговорення цих питань відбулося в ході чергового засідання Комітету, яке відбулося 26 жовтня, повідомили Defense Express в прес-службі Ради національної безпеки і оборони України. Для детальнішого опрацювання вказаних питань в роботі Комітету взяли участь генеральний директор державної літакобудівної корпорації «Національне об'єднання «Антонов» Анатолій Мяліца, генеральний директор Харківського державного авіаційного виробничого підприємства Павло Науменко, дирек-

тор з корпоративних прав і інвестиційних проектів ВАР «Мотор Січ» Володимир Семенов.

Крім того, Комітетом схвалені заходи, спрямовані на підвищення ефективності реалізації спецекекспортерами і оборонними підприємствами ряду конкретних контрактів з інопартнерами. Також, в ході засідання Комітетом розглянута низка актуальних питань у сфері військово-технічної співпраці України з окремими країнами, проаналізовано стан і перспективи його розвитку і вироблені рекомендації органам виконавчої влади щодо його інтенсифікації. ■

ООН ГОТУЄ НОВУ УГОДУ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА ЕКСПОРТОМ ОЗБРОЄНЬ

Комітет Генеральної Асамблеї ООН ухвалив рішення почати роботу над розробкою нового всесвітнього договору про посилення контролю над експортом озброєнь, спрямованого, перш за все, на запобігання їх поставок в зони конфліктів. Текст резолюції підтримали представники 139 країн. США проголосували проти, Росія – утрималася. Передбачається, що новий міжнародний договір ліквідує ряд недоліків і «білих плям» в чинному законодавстві про торгівлю зброєю, що дозволяє торговцям обходити заборони, порушувати санкції і експортні обмеження. Новий документ, регулюючий торгівлю зброєю, підтримує більшість членів ООН, зокрема три з шести країн – найбільших постачальників зброї: Британія, Німеччина і Франція. Проте агентство France-press повідомляє, що деякі інші країни, зокрема Китай, Індія, Іран і Єгипет, навряд чи підтримають документ. Голосування за проектом нового договору може відбутися на початку майбутнього року, коли до виконання обов'язків приступить новий генеральний секретар ООН Пан Гі Мун.

ДЕРЖЕКСПОРТКОНТРОЛЬ УКРАЇНИ РАЗОМ З ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЮ ПАЛАТОЮ КРИМУ ПРОВЕЛИ УЧБОВИЙ СЕМІНАР З ПИТАНЬ ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ

26 -28 вересня 2006 р. у м.Ялті відбувся учбовий семінар з питань експортного контролю, організований Торгово-промисловою палатою Криму за участю представників Держекспортконтролю України.

На семінар було запрошено понад 20 представників торгово-промислових палат різних регіонів України, які в установленому порядку отримали повноваження на проведення недержавної експертизи в галузі експортного контролю. Крім того, були присутні представники тих палат та інших організацій, які планують найближчим часом подати до Держекспортконтролю України документи на отримання таких повноважень.

Основним завданням семінару було ознайомлення представників уповноважених юридичних осіб із законодавчою та нормативно-правовою базою в галузі експортного контролю, представлення структури та системи функціонування національної системи експортного контролю та докладне обговорення положень методичних рекомендацій щодо порядку проведення недержавної експертизи товарів в галузі експортного контролю.

Враховуючи те, що метою недержавної експертизи є ідентифікація товарів, що полягає у встановленні відповідності конкретних товарів, які є об'єктами міжнародних передач, найменуванню та опису товарів, внесених до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, особливу увагу було приділено саме питанням здійснення такої ідентифікації. Слухачі були ознайомлені з історією створення, структурою списків товарів, які підлягають експортному контролю, методологією здійснення експертизи в галузі експортного контролю, надані приклади проведення ідентифікації товарів.

Були розглянуті положення законодавства щодо відповідальності за право-

порушення в галузі експортного контролю. Значну увагу було приділено поглибленому аналізу можливих порушень при здійсненні міжнародних передач, митного контролю та митного оформлення контрольованих товарів, до яких може призвести невірна ідентифікація товарів.

Були докладно розглянуті основні положення Інструкції про порядок надання юридичним особам повноважень на проведення недержавної експертизи товарів у галузі державного експортного контролю, затвердженої наказом Держекспортконтролю України від 15.03.2006 № 82 та зареєстрованої Міністерством юстиції України 29.03.2006 за № 345/12219.

Особливу увагу було приділено розгляду та обговоренню положень Методичних рекомендацій щодо порядку проведення недержавної експертизи товарів в галузі експортного контролю, затверджених наказом Голови Служби від 06.09.04 № 263. Основними питаннями, що були обговорені в рамках розгляду зазначених рекомендацій були: чітке визначення мети експертизи у кожному висновку, що полягає виключно у здійсненні ідентифікації товарів, тобто у встановленні відповідності конкретних товарів, які будуть об'єктами міжнародних передач, найменуванню та опису товарів, внесених до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю; питання перевищення повноважень, що мають місце у висновках щодо ідентифікації товарів деяких уповноважених юридичних осіб (наприклад, визначення кодів УКТЗЕД товарів як додаткова мета експертизи); визначення кола питань, які доцільно включати до технічного завдання на проведення кожної експертизи, маючи на меті охопити усі проблемні питання ідентифікації; окреслення основних прав та обов'язків керівників організаторів експертизи та безпосередньо експертів; докладне вивчення затвердженої Інструкцією стандартизованої форми висновку недержавної експертизи щодо ідентифікації товарів.

У процесі представлення матеріалу неодноразово було підкреслено, що повноваження на здійснення недержавної експертизи поширю-

ються лише на товари подвійного використання, представлені у додатках до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.04 № 86. Проте, експерти повинні під час проведення експертизи звертатися і до списку товарів військового призначення з метою визначення можливої приналежності до них товару, заявленого на експертизу. Підкреслено, що у разі якщо товар за своїми технічними характеристиками відноситься до товару, зазначеного у списку товарів військового призначення, подальша експертиза не проводиться, про що заявнику надається відповідний інформаційний лист.

Під час організованого за підсумками семінару «круглого столу» було зазначено, що проведення семінару сприяло поглибленню обізнаності представників уповноважених юридичних осіб з нормативно-правовою, методичною та інформаційною базою в галузі експортного контролю, що є запорукою здійснення уповноваженими особами діяльності в цій галузі у відповідності до діючого законодавства. ■

ДЕРЖЕКСПОРТКОНТРОЛЬ ПРОВІДИТЬ БАЗОВЕ ВІДСТЕ- ЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ РЕГУЛЯТОРНИХ АКТІВ В СФЕ- РІ ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.01.2006 № 13-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації державної регуляторної політики на 2006 рік» Державна служба експортного контролю України проводить базове відстеження результативності регуляторних актів, а саме, Проекту наказу «Про внесення змін до Інструкції про порядок надання юридичним особам повноважень на проведення недержавної експертизи товарів у галузі державного експортного контролю, затвердженої наказом Державної служби експортного контролю України від 15.03.2006 № 82».

Шляхом прийняття запропонованого регуляторного акта передбачається введення в дію чіткого механізму продовження строку дії повноважень на проведення недержавної експертизи товарів в галузі державного експортного контролю, що надаються юридичним особам України.

Відповідно до пункту 2 Методики відстеження результативності регуляторних актів, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 11.03.2004 № 308, базове відстеження здійснюється до дня набрання чинності регуляторним актом або більшістю його положень з метою оцінки стану суспільних відносин, на врегулювання яких спрямована дія акта.

Інформація щодо змісту зазначених проектів Закону України та постанови Кабінету Міністрів України розміщена у розділі на сайті Державної служби експортного контролю України www.dsecu.gov.ua у розділі «Нормативні акти», підрозділ «Регуляторна політика» Перелік проектів регуляторних актів та підрозділ «Нормативні акти» Проектні».

Просимо надіслати до Держекспортконтролю України інформацію у вигляді відгуків та пропозицій після ознайомлення із даними проектами регуляторних актів. Зауваження та пропозиції приймаються протягом 1 місяця за адресами: Державна служба експортного контролю України, 04080, м. Київ, вул. Фрунзе, 19/21, тел. (38-044) 417-1431, fax. (38-044) 462-4970, e-mail: general@dsecu.gov.ua; Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва, 01001, м. Київ, вул. Арсенальна, 9/11, тел. (38-044) 295-0555, fax. (38-044) 254-4393, e-mail: mail@dkrp.gov.ua ■

В ХОДІ ПРОДАЖУ В 2006 Р. ЧОТИРЬОХ УКРАЇНСЬКИХ МІГ-27 ВПС ШРІ-ЛАНКИ БУЛИ ДОПУЩЕНІ ПОРУШЕННЯ ПРОЦЕДУРИ І ЗАВИЩЕННЯ ВАРТОСТІ ТЕХНІКИ – THE SUNDAY TIMES (ШРІ-ЛАНКА)

В ході продажу в 2006 р. чотирьох українських МіГ-27 ВПС Шрі-Ланки були допущені порушення процедури і завищення вартості техніки. Про це йдеться в статті ланкійської газети The Sunday Times. Українські фахівці стверджують, що ніяких махінацій у продажу МіГ-27 немає.

Газета пише, що контракт між урядом Шрі-Ланки і фірмою «Укрінмаш» (дочірнє підприємство

«Укрспецекспорту») розглядався як контракт між урядами (G-to-G – уряд – уряду). Але за день до підписання контракту, 27 липня, ланкійська державна компанія Lanka Logistics and Technologies Limited, створена за ініціативою міністра оборони Готабхайа Раджапакса, почало закупляти цю техніку. За задумом міністра, прибуток, одержаний цією компанією, повинен бути направлений на потреби військовослужбовців. За інформацією The Sunday Times, в міноборони Шрі-Ланки ніхто не володіє інформацією щодо цієї оборудки, проте, як повідомляє видання, операція була пролобійована крупними дипломатами.

Участь в операції Lanka Logistics and Technologies Limited різко збільшила вартість МіГ-27. Як пише The Sunday Times, кожний з літаків, що коштував в травні 2000 р. \$1,75 млн., в 2006 р. був проданий по \$2,462 млн. за одиницю. Тобто сума операції – без транспортування склала \$9,848 млн.

Крім того, контракт між ВПС Шрі-Ланки і «Укрінмашем» через компанію Bellimissa Holdings Limited складається з двох частин. Перша передбачає закупку чотирьох МіГ-27, друга – модернізацію трьох МіГ-27 і тренувального МіГ-23УБ, які зараз належать ВПС азіатської країни. Вартість ремонту тренувального МіГ-23, згідно з контрактом, – \$1,1 млн., тоді як в жовтні 2000 р. він був куплений за \$900 тис.

«Літаки МіГ-27 – старі і знімаються з озброєння, тому їх продаж доцільний», – заявив військовий експерт Олександр Маначинський. Він стверджує, що для того, щоб говорити про причетність української сторони до гіпотетичної операції, потрібно спочатку з'ясувати, в яких відносинах знаходиться «Укрінмаш» з Lanka Logistics and Technologies Limited: «У нас є досвід фальсифікацій на прикладі скандалу з «Кольчугами».

Екс-міністр оборони Олександр Кузьмук заявив, що можливість продавати техніку за цінами вище за ринкові можна тільки привітати. «У компанії «Укрінмаш» є право реалізації спецтехніки, але яким чином вона це робить, я не знаю. Це, напевно, комерційна таємниця. Ринкова ціна військової техніки змінюється постійно», – підкреслив колишній глава Міноборони. ■

Траекторія зростання 100 днів нового Кабінету міністрів України через призму Держекспортконтролю

Нещодавно держава підвела підсумки 100 днів діяльності нового Кабінету Міністрів України.

В рамках завдань, що були поставлені Кабінетом Міністрів України за цей час перед Державною службою експортного контролю України (далі – Держекспортконтроль), здійснювалася низка заходів, пов'язаних із забезпеченням державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, забезпеченням (в межах компетенції Держекспортконтролю) національних інтересів України, дотриманням міжнародних зобов'язань щодо нерозповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки, а також обмеженням передач звичайних видів озброєння.

У своєму виступі на розширених зборах Антикризової коаліції та Кабінету Міністрів України Прем'єр-міністр України Віктор Федорович Янукович визначив ефективність системи державного управління як одну з основних передумов стабільності в державі.

Протягом дії нового уряду Держекспортконтролем було отримано понад 120 доручень та розпоряджень, направлених на врегулювання ситуації в державі. Усі доручення були нами виконані якісно та своєчасно.

Динаміка розвитку економічних показників, наведена у газеті «Урядовий кур'єр» за 10 листопада цього року, показує, що економіка вийшла на траекторію сталого зростання.

У січні-вересні реальний ВВП зріс порівняно з січнем-вереснем 2005 року на 6,2%. При цьому в останні місяці відбувається прискорення його динаміки по відношенню до відповідного періоду попереднього року, зокрема у серпні реальний ВВП зріс на 7,1%, у вересні – на 8,9%.

В промисловому комплексі практично в усіх галузях промисловості за період з серпня було забезпечено стійку позитивну динаміку росту промислового виробництва. У серпні та вересні 2006 року по відношенню до такого ж періоду 2005 року індекс обсягів виробництва становив відповідно 109,1% та 106,2%. Збережені тенденції до стабільного нарощування темпів виробництва: за січень-вересень 2006 року порівняно з відповідним періодом 2005 року отримано приріст на 5,5% (торік – 3,1%).

Треба відзначити і динаміку росту промислового експорту в частині товарів, що підлягають державному експортному контролю. Так, за результатами проведеного Держекспортконтро-

лем аналізу надання вітчизняним експортерам дозволів на право здійснення міжнародних передач таких товарів (за очікуваними вартісними показниками) протягом останніх трьох місяців загальний обсяг такого експорту збільшився на 88,8% у порівнянні з аналогічним періодом 2005 року.

Важливим завданням Держекспортконтролю на зовнішньоекономічному напрямі було сприяння високотехнологічному і наукоємкому експорту з України, опанування нових ринків збуту продукції вітчизняного літакобудування, космічної галузі, енергетичного машинобудування, ВПК тощо.

В рамках цієї роботи одним з основних завдань Держекспортконтролю було сприяння здійсненню діяльності, пов'язаної з міжнародними передачами товарів, яка відповідає національним інтересам, передусім завдяки створенню нових і збереженню існуючих робочих місць у галузі високих технологій. З метою подальшого створення сприятливих умов здійснення підприємствами України такої зовнішньоекономічної діяльності Держекспортконтролем із залученням провідних експортерів та громадських організацій розроблено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання».

У вересні цього року за поданням Держекспортконтролю Кабінетом Міністрів України прийнято відповідну постанову про продовження терміну дії повноважень на експорт/імпорт товарів військового призначення низці провідних українських експортерів, серед яких як дочірні підприємства Державної компанії «Укрспецекспорт», так і такі потужні підприємства промисловості як ВАТ «Мотор Січ» (м. Запоріжжя); Холдингова компанія «Артем» (м. Київ); Державне підприємство

«Завод імені В.О.Малишева» (м. Харків); Авіаційний науково-технічний комплекс імені О.К.Антонова (м. Київ); Українська авіаційна транспортна компанія (м. Київ); Південний машинобудівний завод (м. Дніпропетровськ) та Науково-виробничий комплекс газотурбобудування «Зоря» – «Машпроект» (м. Миколаїв).

Це рішення Уряду безумовно сприяло як сучасному так і майбутньому розширенню експорту продукції високотехнологічних галузей промисловості та підприємств оборонно-промислового комплексу.

У січні_вересні реальний ВВП зріс порівняно з січнем_вереснем 2005 року на 6,2%. При цьому в останні місяці відбувається прискорення його динаміки по відношенню до відповідного періоду попереднього року, зокрема у серпні реальний ВВП зріс на 7,1%, у вересні - на 8,9%

З метою створення сприятливіших умов для реалізації вітчизняного експортного потенціалу Держекспортконтроль продовжував здійснювати заходи по впровадженню на підприємствах-експортерах систем внутрішньофірмового експортного контролю, які є передумовою подальшого встановлення для таких підприємств режиму так званих «ліцензійних винятків» – можливості отримання генеральних та відкритих дозвільних документів на здійснення міжнародних передач товарів. Як наслідок, за результатами проведеного Держекспортконтролем аналізу динаміки обсягу надання вітчизняним експортерам генеральних та відкритих дозволів на право здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають експортному контролю, протягом останніх трьох місяців

збільшився на 12% у порівнянні з аналогічним періодом 2005 року.

У цей період з метою підтримки і просування інтересів вітчизняного виробництва Держекспортконтроль взяв участь у забезпеченні роботи Комітету з питань економічного співробітництва Російсько-Української міждержавної комісії та у визначенні напрямів співробітництва у авіаційній,

Одним з основних завдань Держекспортконтролю було сприяння здійсненню діяльності, пов'язаної з міжнародними передачами товарів, яка відповідає національним інтересам, передусім завдяки створенню нових і збереженню існуючих робочих місць у галузі високих технологій. З метою подальшого створення сприятливих умов здійснення підприємствами України такої зовнішньоекономічної діяльності Держекспортконтролем із залученням провідних експортерів та громадських організацій розроблено проект Закону України "Про внесення змін до Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання»

космічній, інших галузях економіки. Слід відмітити, що обсяг надання вітчизняним експортерам дозволів на право здійснення експорту товарів до Російської Федерації зріс протягом останніх трьох місяців в 3,6 рази у порівнянні з аналогічним періодом 2005 року.

З метою відстоювання національних інтересів та оперативного реагування на пропозиції держав-учасниць міжнародних режимів експортного контролю протягом останніх трьох

місяців представниками Держекспортконтролю України взято активну участь у заходах, що проводились у цей час в рамках міжнародних режимів експортного контролю, членом яких є Україна – у засіданнях робочих груп та Пленарних засіданнях Режиму контролю за ракетними технологіями, Групи ядерних постачальників, Вассенарської домовленості. До участі у цих заходах залучались найкращі фахівці провідних українських підприємств – виробників та експортерів, таких як ВАТ «Мотор Січ», ДКБ «Південне», ДК «Укрспецекспорт» та інших.

Проведені Держекспортконтролем у зазначений період заходи були спрямовані на подальший розвиток двостороннього та багатостороннього співробітництва з органами та організаціями експортного контролю інших країн. Так, продовжувалась робота в рамках Угоди між Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України та Міністерством оборони США щодо надання Україні допомоги, пов'язаної з встановленням системи експортного контролю з метою запобігання розповсюдженню зброї масового знищення з України.

22 серпня 2006 року у м. Києві відбулась спільна зустріч представників Європейського Союзу (фахівців Федерального бюро економіки та експортного контролю Німеччини (BAFA), представників органів експортного контролю Угорщини, Польщі, Естонії та Швеції) з представниками Держекспортконтролю України, на якій обговорювались питання надання допомоги Україні з боку ЄС в рамках Пілотного проекту ЄС 2005 року з метою подальшого розвитку та удосконалення системи експортного контролю.

Прозорість діяльності усіх органів виконавчої влади є одним з найважливіших елементів демократичного суспільства. Цього року засобам масової інформації Держекспортконт-

ролем вперше була надана інформація про обсяги міжнародних передач озброєнь, здійснених Україною у 2004 році. Відповідні звіти за 2005 рік підготовлені для міжвідомчого опрацювання.

Не менш важливим елементом прозорості є роз'яснення широкій громадськості питань, пов'язаних з діяльністю Держекспортконтролю. З цією метою протягом останніх місяців разом з іншими організаціями Держекспортконтроль забезпечив проведення шести навчальних семінарів та міжнародних конференцій із залученням представників провідних промислових підприємств України різних регіонів та представників засобів масової інформації.

Дієвим механізмом вивчення громадської думки з деяких питань функціонування державної системи експортного контролю України стало анкетування фахівців під час проведення семінарів та конференцій. Протягом останніх місяців отримано понад 70 анкет з пропозиціями, що стосуються напрямів вдосконалення діючої системи експортного контролю, серед інших це: врахування інтересів вітчизняних виробників під час гармонізації нормативно-правової бази в галузі експортного контролю з міжнародним законодавством в цій галузі; підвищення прозорості системи; скорочення строків міжвідомчих узгоджень та підвищення їх ефективності; організація допомоги підприємствам під час створення систем внутрішньофірмового експортного контролю тощо. Одночасно було висловлено низку пропозицій щодо вдосконалення діючої нормативно-правової бази в галузі експортного контролю. На цей час пропозиції опрацьовуються та плануються конкретні шляхи їх впровадження.

Держекспортконтроль не є засновником або співзасновником будь-якого державного друкованого засобу ма-

сової інформації, тому матеріали, що стосуються подій в галузі експортного контролю, розташовує на своєму веб-сайті у розділі «Новини», а також у дайджесті «Укрінформ: новини ВПК, авіації і космонавтики», журналах «Безпека та нерозповсюдження» та «Вісник експортного контролю».

З метою вжиття додаткових заходів щодо поліпшення організації роботи із зверненнями громадян забезпечено регулярний особистий прийом громадян та запроваджено проведення тематичних («гарячих») телефонних ліній згідно з відповідним графіком. При Держекспортконтролі створено Громадську Раду, громадську приймальню та інформаційний центр з питань експортного контролю. В рамках програми інформування громадськості на веб-сайті Держекспортконтролю України запроваджено рубрику «Відповіді на запитання» для відвідувачів сайту. Запитання, що отримуються з цієї рубрики, оперативно опрацьовуються та аналізуються фахівцями Держекспортконтролю з метою надання обґрунтованих відповідей.

У цій статті визначено лише деякі аспекти діяльності Державної служби експортного контролю України. Цілковито зрозуміло, що відстоювання національних інтересів, здійснення заходів щодо нерозповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки є складним завданням. Здійснення цих заходів неможливе без ефективної взаємодії органів виконавчої влади з підприємствами, впровадження в реальну практику роботи ефективно діючих механізмів проведення консультацій з громадськістю. Постійний діалог повинен стати невід'ємною частиною нашої роботи. ■

Олександр Гришуткін,
тимчасово виконуючий
обов'язки голови Державної служби
експортного контролю України

Експерти про експортний контроль України

Результати соціологічного опитування з питань удосконалення експортного контролю в Україні

Якщо п'ять років тому тема прозорості в сфері експортного контролю була закритою для журналістів, представників громадських організацій, то зараз її обговорення стало нормою. Цей факт можна оцінити як серйозний крок України на шляху підвищення прозорості та відповідальності перед власними платниками податків і партнерами в міжнародній співпраці, як внесок у прогнозованість, надійність та стабільність, враховуючи, що у сфері експортного контролю уряд і громадськість дійсно мають спільні цілі - збереження миру і стабільності, запобігання потраплянню зброї в руки терористів, злочинних груп і тих, хто порушує права людини.

Прозорість діяльності органів виконавчої влади у сфері експортного контролю є одним з важливих елементів демократичного суспільства. Прозорість не лише сприяє дотриманню законності і полегшує координацію дій представників різних урядових установ при прийнятті рішень з експорту зброї, а й надає урядам країн-партнерів та міжнародним організаціям гарантії дотримання вимог контролю за розповсюдженням різних видів зброї.

Проголошений Україною курс на інтеграцію до ЄС має супроводжуватись практичними кроками. Члени ЄС виробили спільні підходи в галузі експортного контролю і виступають за

більшу прозорість постачання зброї усіма європейськими державами. Країни ЄС, насамперед Бельгія, Італія, Швеція, Німеччина та Сполучене Королівство уже багато років оприлюднюють щорічні звіти про експорт озброєнь, інші країни ЄС запровадили практику надання щорічних звітів нещодавно. Послідовне і ефективне прийняття політичних рішень завжди виграє від наявності детальної інформації та аналітичних матеріалів. З іншого боку прозорість у торгівлі озброєнням допомагає у боротьбі з корупцією так само як і у будь якій іншій сфері бізнесу. Ця норма – регулярне звітування про експорт озброєнь – визнана кращою практикою і розповсюджується на всі

членів Євросоюзу, а також пропонується країнам, які бажають приєднатися до нього у майбутньому. Певні кроки у цьому напрямі в Україні вже зроблено – цього року засобам масової інформації Держекспортконтролем вперше була надана інформація про обсяги міжнародних передач озброєнь, здійснених Україною у 2004 році. Відповідні звіти за 2005 рік підготовлені для міжвідомчого опрацювання.

Науково-технічний центр експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів (НТЦ) ініціював проведення соціологічного дослідження на тему «Ефективність та прозорість системи експортного контролю України». Дослідження проводилось на промислових підприємствах та у наукових установах, які безпосередньо здійснюють експорт контрольованих товарів або задіяні у сфері експорту товарів військового при-

значення та подвійного використання, а відтак, їх представники мають суттєвий вплив на формування громадської думки при оцінці тих чи інших фактів та подій в сегменті міжнародних передач контрольованих товарів.. З метою співставлення даних та більш глибокого аналізу ситуації, з експортного контролю, що склалася в Україні у цьому соціологічному дослідженні частково використано також результати соціопитування, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи». Загалом протягом 2005-2006 років було опитано 403 особи віком від 21 до 75 років, з яких 51 – експерт, 46 представників керівного складу підприємств ОПК, а також наукових закладів (директори або їх заступники) та 246 фахівців підприємств та організацій, які займаються практичними питаннями з міжнародних передач контрольованих товарів). Опитування проводились в

Питання* : на Вашу думку, чи дотримується Україна міжнародних зобов'язань при здійсненні міжнародних передач контрольованих товарів?

Результат опитування:

Варіанти відповідей	Експерти	Керівники підприємств ОПК та наукових закладів	Фахівці підприємств ОПК
Дотримується відповідно до вимог національного законодавства щодо контролю за експортом контрольованих товарів	90%	61%	90%
Дотримується згідно з Кодексом поведінки країн Європейського Союзу щодо експорту озброєнь	22%	27%	3%
Не дотримується, підтвердження є регулярні згадування у мас-медіа про Україну як про державу, представники якої реалізують сумнівні оборотки при поставках контрольованих товарів	3%	0%	0%
В цілому дотримується, проте є загроза що окремі суперечливі рішення на поставки контрольованих товарів можуть бути підтримані і реалізовані з огляду на суб'єктивну позицію вищих посадовців та чиновників	22%	12%	10%
Інша відповідь	7%	-	-

*Примітка: на це запитання частина респонденти надала декілька варіантів взаємоузгоджених відповідей.

Київській, Миколаївській, Запорізькій, Херсонській, Одеській областях, АР Крим та м.Київ за сприяння Державної служби експортного контролю України. Респондентам було запропоновано відповісти на ряд питань, в кожному з яких був один або декілька варіантів відповідей. Відповіді респондентів підраховувались для кожної вибірки. Респонденти мали можливість дати загальні коментарі до питань наведених у анкетах.

Коментар за результатами обробки відповідей респондентів: відповіді на це запитання, отримані в результаті обробки анкет опитуваних, які представляли групи керівників потужних промислових підприємств, наукових установ та фахівців приємно здивували, враховуючи самий різний віковий ценз респондентів, місце проживання, політичні уподобання тощо. Згідно з результатами опитувань відповіді з коментарями відрізнялись лише за формулюванням – від категоричного «так» до «думаю, що дотримується», або «так, але не на 100%». Попри все жоден респондент з групи фахівців та керівників промислових підприємств не надав негативної відповіді.

Коментарі респондентів:

- «Рівень (ступінь) дотримання Україною міжнародних зобов'язань при здійсненні міжнародних пере-

дач контрольованих товарів як в царині національного законодавства щодо експортного контролю так і в частині слідування Кодексу поведінки ЄС відповідає рівню розвитку державного управління «.

- «Завдяки «постійній увазі» міжнародного співтовариства в Україні створена ефективна система експортного контролю «
- «На ринку озброєнь має місце дуже високий рівень конкуренції. Пропозиції на порядок перевищують попит. Збройовий бізнес це одна з небагатьох конкурентоспроможних сфер в Україні де українські виробники є конкурентами європейських та російських експортерів озброєнь. Тому скандальні повідомлення в ЗМІ про порушення Україною існуючих вимог до експорту контрольованих товарів сприймаються як спроба конкурентів витіснити українську продукцію з ринків зброї.»
- Україна є членом усіх режимів, тому в силу міжнародних обов'язків дотримується існуючих правових конвенцій та договорів. Більше того адаптувала в національне законодавство доробок світової спільноти.
- Побояючись негативних публікацій система занадто страхується створюючи бюрократичні перепони проти бізнесу

Питання* : наскільки ефективно, на Вашу думку, в Україні функціонує система експортного контролю щодо запобігання нелегальним поставкам зброї та стимулювання продажу озброєнь та товарів подвійного призначення?

Результат опитування:

Варіанти відповідей	Експерти	Керівники підприємств ОПК та наукових закладів	Фахівці підприємств ОПК
Ефективно	87%	91%	72%
Не ефективно	-	3%	1%
Контроль здійснюється ефективно, а стимулювання продажу – ні	10%	-	19%
Інша відповідь	3%	6%	8%

Коментарі респондентів:

- «Ефективна законодавча база по експортному контролю створена в Україні з урахуванням світової практики»;
- «Система експортного контролю навіть занадто «ефективна», а ось у питаннях стимулювання продажу озброєнь та товарів подвійного використання ми недопрацюємо, часто-густо забуваючи про власні українські інтереси».
- «На даному етапі, на мій погляд, переважає, на жаль, система запобігання порушень, а не стимулювання продажу. Час та економічна ситуація в Україні вимагають зміщення акценту в напрямку стимулювання продажу контрольованих товарів при безумовному дотриманні міжнародних зобов'язань»
- «Структура експортного контролю є такою структурою, до якої доцільно застосовувати не стільки оцінку сучасного стану, скільки відповідність перспективним завданням».
- «Система буде діяти ефективніше за умови розширення можливостей предметного обговорення в ЗМІ, на експертному, неурядовому рівнях питань, що мають громадське значення в сфері експорту зброї»

Питання* : в якому напрямку в Україні слід реформувати систему експортного контролю?

Результат опитування:

Варіанти відповідей	Експерти	Керівники підприємств ОПК та наукових закладів	Фахівці підприємств ОПК
Реформування не потребує	-	6%	9%
Реформувати (варіанти)	73%	64%	75%
Реформувати до стандартів ЄС		5%	12%
Не вибрано однозначної відповіді	27%	25%	4%

Коментарі за результатами обробки анкет: близько 75% респондентів усіх трьох вибірок пропонують реформувати систему експортного контролю з врахуванням:

а) найкращих світових практик. Пропонується опрацювати досвід законодавчого забезпечення експортного контролю в країнах ЄС, США та Росії, практику обміну інформацією про експорт озброєнь в рамках ЄС. Це дасть змогу визначити шляхи підвищення прозорості системи експортного контролю в Україні, краще запобігати порушенням і зловживанням у цій сфері, піднести міжнародний імідж нашої держави як авторитетного суб'єкта регіональної безпеки.

- б) в напрямку спрощення порядку та процедур експортного контролю товарів подвійного використання;
- г) у напрямку сприяння оборонним підприємствам та підтримки вітчизняного виробника, зокрема надати більше повноважень підприємствам, особливо державним, на поставки запасних частин і військових виробів, що морально застаріли;
- д) реформувати з метою підвищення прозорості системи експортного контролю, збільшення ефективності міжвідомчих узгоджень у системі контролю, спрощення порядку оформлення дозволів;
- е) у напрямку надання більших повноважень службам експортного конт-

ролю підприємств, разом з підвищенням відповідальності за порушення законодавства у галузі експортного контролю;

- ж) покращити законодавчу базу, структуру Державної служби експортного контролю, прийняти до уваги можливість наявності представників служби в регіонах;
- ж) запровадження електронної системи подання заяв.

Перелік пропозицій можна було б продовжити, він не обмежується наведеною вище статистичною інформацією, яка в залежності від категорій респондентів у більшості випадків була слушною, хоча іноді сумнівною з відсутністю здорового глузду. Проте узагальнюючи весь спектр відповідей усіх трьох груп рес-

пондентів можна констатувати наступне: найактуальнішими напрямками реформування існуючої системи експортного контролю наразі є:

- Гармонізація нормативно-правової бази в галузі експортного контролю з міжнародним законодавством з урахуванням інтересів вітчизняних товаровиробників;
- Залучення громадськості та представників ЗМІ до розгляду питань, що стосуються галузі експортного контролю;
- Демократизація, підвищення прозорості системи;
- Збільшення ефективності міжвідомчих узгоджень;
- Організація допомоги підприємствам при створенні систем внутрішнього фірмового контролю з метою запобігання правопорушенням.

Питання* : які заходи, на Вашу думку, можуть покращити ефективність системи експортного контролю в Україні?

Результат опитування:

Варіанти відповідей	Експерти	Керівники підприємств ОПК та наукових закладів	Фахівці підприємств ОПК
Законодавчі	30%	21%	40%
Організаційні заходи	13%	34%	37%
Інформаційні заходи	35%	45%	-
Підвищення кваліфікації (навчання)	-	%	23%
Інша відповідь	22%	-	-

Примітка: градація, запропонована авторами анкетування до певної міри є умовною, оскільки у відповідях респондентів було чимало пропозицій, які можна віднести як до вдосконалення існуючої нормативно-правової бази, так і до конкретних пропозицій організаційного характеру, врахування яких знову ж таки потребує їх нормативно-правового регулювання. Проте чимало пропозицій стосувались не-

обхідності застосування наукового підходу як до експортного контролю так і до підготовки фахівців у цій сфері. Слушною на нашу думку були численні пропозиції щодо регулярного інформування представників оборонних підприємств стосовно змін та доповнень до українського законодавства у цій сфері. Характерними для учасників опитування є пропозиції в частині уточнення термінології, створення розгалу-

женої мережі спеціальних підрозділів, які б оперативно вирішували питання на місцях, уточнення переліку товарів, що підлягають державному експортному контролю, покращення міжвідомчого узгодження нормативних актів між Державною службою експортного контролю, Державною митною службою України та Мінпромполітики та врешті випуск достатньої кількості навчальної літератури з питань експорту. Іншою характерною стала пропозиція щодо необхідності оприлюднення щорічного звіту щодо обсягів торгівлі зброєю та переліку країн, куди ця зброя постачалась. Доцільно відмітити чисельну кількість пропозицій від фахівців з пропозиціями систематичніше інформувати громадськість про рішення та дії державних органів в галузі експортного контролю, в тому числі випадків порушень законодавства з експортного контролю та відповідно з питань правозастосування. Значна кількість фахівців наголошує на нагальності залучення представників науково-дослідних установ, інформаційних агенції, ЗМІ до публікації матеріалів, що покликані посилити контроль з боку громадськості за експортом озброєнь.

Питання: висловіть, будь ласка, Ваші рекомендації по внесенню змін у законодавчі та нормативно-правові акти України у сфері експортного контролю.

Питання* : які форми взаємодії між Державною службою експортного контролю України та українськими підприємствами щодо вирішення поточних питань в сфері експортного контролю, на Ваш погляд, найбільш ефективні? (питання для фахівців)

Результат опитування:

ВЕБ-сайт	52%
Навчальні семінари	34%
Листування	14%

Аналіз відповідей респондентів, які не мають безпосереднього відношення до сфери експортного контролю і стикаються з цією проблематикою у разі появи в засобах масової інформації гучних статей щодо незаконної торгівлі зброєю, або ядерних випробувань був цілком прогнозований та тривіальний – покращення законодавчої та нормативної бази, усунення протиріч, адаптація до законодавства ЄС.

Спектр відповідей представників підприємств та наукових закладів досить різноманітний та заслуговує на особливу увагу. Близько чверті опитуваних пропонують прискорити прийняття Закону України «Про зброю», який дозволить чітко класифікувати боєприпаси до військової та спортивної-мисливської зброї, уточнити переліки (контрольні списки) товарів, що підлягають експортному контролю. Інша чверть опитуваних пропонують вдосконалити (внести зміни) до низки постанов Кабінету Міністрів України з метою уточнення процедурних питань, що з одного боку спрощували б механізми отримання дозвільних документів, а з іншого боку посилювали відповідальність підприємств, що займаються експортом товарів подвійного використання.

Представникам підприємств та організацій, що опікуються питаннями експортного контролю у своїй повсякденній діяльності, було запропоновано додаткове питання, а саме:

Коментар: за відгуками опитуваних, видання журналів «Безпека та нерозповсюдження» та «Вісник експортного контролю» є вагомим внеском у надання актуальної інформації фахівцям з питань міжнародних передач продукції, матеріалів і технологій військового та подвійного призначення в Україні та висвітленні питань в тих сферах, що донедавна були практично закриті для громадськості і в певній мірі сприяють компенсації нестачі в Україні узагальненої інформації про сучасні процеси у сфері міжнародної безпеки.

Високу оцінку фахівців з експортного контролю (34% респондентів) отримав спеціальний навчальний курс «Експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, нерозповсюдження ЗМЗ і засобів її доставки». Програму для цього курсу було розроблено Державною службою експортного контролю України спільно з Київським університетом права Національної академії наук України за підтримки Шведського інспекторату з ядерної енергії (SKI). Метою цього курсу є надання слухачам знань із правових засад і міжнародно-правових аспектів організації та здійснення експортного контролю в Україні, структури та взаємодії складових елементів системи експортного контролю в Україні, а також допомога у впровадженні здобутих теоретичних знань у практичну діяльність фахівців з експортного контролю на підприємствах і в установах.

Значною кількістю представників підприємств та організацій було відмічено роль Громадської ради при Державній службі експортного контролю України, створеної на виконання Указу Президента України від 31.07.04р. № 854 «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики».

ПІДВОДЯЧИ ПІДСУМКИ ОПИТУВАННЯ В ЦІЛОМУ ДОЦІЛЬНО ЗАЗНАЧИТИ НАСТУПНЕ:

- Проведене опитування з метою вивчення громадської думки з питань сучасного стану системи експортного контролю України та його результати продемонстрували намагання як представників промисловості, так рядових фахівців та експертів брати участь у його удосконаленні.
- Формування дійсно ефективної системи експортного контролю в Україні неможливе без тісної взаємодії між відповідними центральними органами виконавчої влади, підприємствами, які здійснюють міжнародні передачі товарів військового призначення та подвійного використання, урядовими та громадськими організаціями.
- За роки незалежності в Україні створено систему контролю за продажем зброї, і сьогодні вже можна говорити про надійний контроль за цією сферою діяльності з боку виконавчої влади – дві третини опитаних стверджують, що Україна, відповідно до вимог національного законодавства щодо контролю за експортом озброєнь та товарів подвійного використання, дотримується міжнародних зобов'язань в галузі контролю за експортом зброї та товарів подвійного використання;
- Разом з тим проведене опитування зафіксувало достатньо строкату картину оцінок експорту контрольованих товарів, а також ефективності контролюючих процедур у цій сфері. Сама тема експортного контролю є достатньо специфічною та складною для сприйняття широкого загалу. Це підтверджується достатньою складністю процесу отримання адекватних відповідей в рамках цього експертного дослідження. Разом з тим його характерною рисою є намагання та зацікавленість респондентів

усіх трьох категорій опитуваних у отриманні більш ґрунтовної та широкій інформації з піднятих питань.

- Особливістю відповідей фахівців є акцентування уваги на необхідності підвищення поінформованості з цієї проблематики, як в частині більш широкого інформування загалом щодо законодавчих актів, що готуються в галузі експортного контролю, так і специфічних питань, якими обіймаються спеціалісти – впровадження Постанов Кабінету Міністрів України та наказів Державної служби експортного контролю України;
- Запровадження процедури контролю за експортом озброєнь згідно з Кодексом поведінки країн ЄС щодо експорту озброєнь, з одного боку підтримується значною частиною експертів, а з іншого боку сприймається частиною респондентів як процедура, до якої треба підходити виважено.
- Виходячи з досвіду попередніх років, сьогодні необхідно більш ґрунтовно проаналізувати чинники, що визначають ефективність експортного контролю в Україні. Це стосується й однієї з найбільш складних проблем, а саме: пошуку оптимального балансу між закритістю цієї чутливої сфери та її прозорістю – для законодавців, експертів, громадських організацій, ЗМІ, широкого загалу.

Враховуючи досвід інформування громадськості про здійснення передач озброєнь та товарів подвійного використання в інших державах, можна з високою долею вірогідності передбачити, що в разі подальшого реформування цієї сфери в Україні шляхом запровадження виважено прозорих підходів до поставок зброї в рамках існуючих міжнародних режимів контролю вдасться, по-перше, уникнути звинувачень та спростувань про незаконне здійснення Україною передач озброєнь, а по-друге, припинити провокування підозр та проведення спеціаль-

них інформаційних заходів, які псуують міжнародний імідж України.

І наостаннє. Проведення вищенаведених анкетувань має як мінімум два позитивних моменти. По-перше воно є дієвим механізмом вивчення громадської думки з питань функціонування та вдосконалення державної системи експортного контролю України в цілому. А по-друге воно дозволяє отримати зворотній зв'язок – який знову ж таки допомагає формувати та реалізовувати на практиці пропозиції щодо покращення функціонування самої системи експортного контролю. Мається на увазі врахування інтересів вітчизняних виробників

Формування дійсно ефективної системи експортного контролю в Україні неможливе без тісної взаємодії між відповідними центральними органами виконавчої влади, підприємствами, які здійснюють міжнародні передачі товарів військового призначення та подвійного використання, урядовими та громадськими організаціями

під час гармонізації нормативно-правової бази в галузі експортного контролю з міжнародним, в першу чергу законодавством ЄС в цій галузі; підвищення прозорості системи; скорочення строків міжвідомчих узгоджень та підвищення їх ефективності; організація допомоги підприємствам під час створення систем внутрішньофірмового експортного контролю, розширення можливостей професійного обговорення в ЗМІ та на експертному та неурядовому рівні питань, що торкаються експорту зброї та мають громадське значення тощо. ■

Валерій Водоласков,
Науково-технічний центр експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів

Адаптація до норм ЄС. Роль громадських організацій

Для ефективного функціонування системи експортного контролю (далі - СЕК) будь-яка країна повинна, насамперед, проявляти загальнонаціональне прагнення до вирішення цього завдання.

Таке прагнення ілюструється, по-перше, ухваленням політичного рішення дотримуватися міжнародних норм нерозповсюдження, які обумовлені різними багатосторонніми режимами.

По-друге, система експортного контролю, яка створена в країні, повинна забезпечувати виконання заходів щодо дотримання міжнародних норм і основних правових принципів в галузі експортного контролю.

По-третє, у країні повинні бути реалізовані нормативні процедури по дотриманню законів і принципів експортного контролю. Ці процедури мають чітко визначати межі повноважень і встановлювати списки товарів, які підлягають експортному контролю.

Списки товарів, що контролюються, повинні відповідати міжнародним нормам (спискам, установленим багатосторонніми режимами) та відповідній нормативно-правовій базі).

Правові та нормативні документи в цій галузі мають бути легкодоступними для експортерів і сприяти прозорості та передбачуваності процесу прийняття рішень державними органами.

За роки незалежності в Україні створена СЕК, яка відповідає міжнародним стандартам та забезпечує неухильне виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань у галузі нерозповсюджен-

ня. Це дозволило нашій державі стати повноправним членом всіх багатосторонніх режимів експортного контролю. Отже, можна впевнено констатувати, що на сьогоднішній день в Україні створена дієва та ефективна СЕК.

Але наш світ стрімко змінюється. Особливо це стало видно з настанням 21 століття, коли все людство повною мірою зіткнулося з новими викликами, що пов'язані з ростом тероризму, а також з новими загрозами розповсюдження зброї масового знищення. Яскравий приклад – останнє випробування Північною Кореєю ядерної зброї.

Перед світовою спільнотою постали нагальні задачі по удосконаленню системи забезпечення нерозповсюдження озброєння, в тому числі розвитку системи експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання.

Резолюція Ради Безпеки ООН від 28 квітня 2004 року № 1540 закликає всі країни «...удосконалювати, переглядати та підтримувати належний ефективний контроль на національному рівні за експортом і трансграничним переміщенням стратегічних товарів, включаючи належні закони і нормативні акти...».

Не стоїть осторонь від цих процесів і наша країна. Державна служба експортного контролю України – спеціально

уповноважений орган виконавчої влади з питань державного експортного контролю, проводить постійний моніторинг змін у міжнародному законодавстві з експортного контролю, зокрема всіх змін у списках багатосторонніх режимів. Нормативно-правова база в галузі експортного контролю України постійно корегується і розвивається.

Але, безумовно, є і невирішені проблеми. Насамперед, це необхідність адаптації нашого законодавства в галузі експортного контролю відповідно до стандартів ЄС у зв'язку із загальним курсом нашої країни на євроінтеграцію.

В Договорі про партнерство та співробітництво між Україною, ЄС і його державами-членами (ратифіковані Законом України від 10.11.94 р. № 237/94-ВР) визначено, що «адаптація законодавства України передбачає реформування її правової системи та поступове приведення у відповідність із європейськими стандартами»

Підтвердженням руху в цьому напрямку стало прийняття «Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» (ратифікована Законом України від 18.03.2004 року № 1629-IV) і Програми – «План дій Україна – ЄС», розрахованої на 3 роки (2005-2007), з наступним продовженням в 2008 році.

У розділі 2 цього Плану говориться про необхідність «співробітничати з питань нерозповсюдження зброї масового знищення, у тому числі з питань, пов'язаних із приєднанням до відповідних міжнародних режимів та удосконалювати ефективну систему державного експортного контролю, що забезпечує нагляд за експортом і транзитом стратегічних товарів».

Науково-технічний центр експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів (далі – НТЦ) є неурядовою некомерційною організацією, яка на

протязі вже майже 10 років плідно співпрацює з Державною службою експортного контролю України, іншими урядовими та неурядовими організаціями та відомствами, в тому числі міжнародними, в галузі експортного контролю. НТЦ постійно вивчає та аналізує міжнародний досвід щодо експортного контролю, досліджує та впроваджує ефективні методи його здійснення, вивчає загальні тенденції розвитку національних систем експортного контролю та узагальнює міжнародний досвід у цій галузі.

Одним із основних партнерів міжнародних партнерів НТЦ є Шведський інспекторат з ядерної енергії (SKI), спільно з яким здійснюється ряд проектів у галузі експортного контролю та нерозповсюдження.

У теперішній час в рамках Контракту № 2005/73 з SKI НТЦ виконує проекти по удосконаленню експортного контролю в Україні.

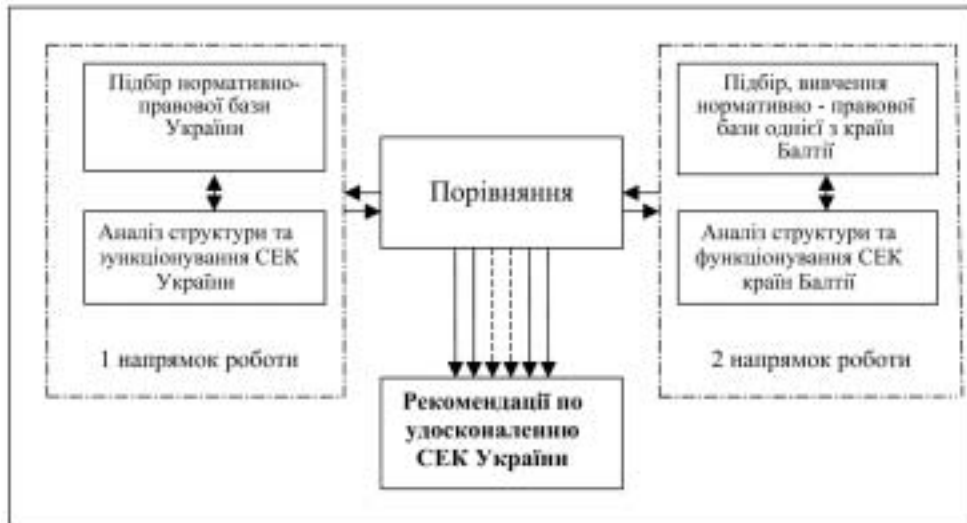
Кінцевою метою виконання цих проектів є розробка рекомендацій для урядових органів України щодо вдосконалення нормативно-правової бази з експортного контролю.

Хід виконання проектів з підготовки рекомендацій для розвитку системи експортного контролю в Україні.

НТЦ почав роботу над проектами наприкінці 2005 року. Обидва проекти: з підготовки рекомендацій щодо змін правової бази та сприяння переходу України на контрольний Список ЄС велися паралельно. Дослідження, які проводив наш Центр в рамках цих проектів, мають загальні мету і напрямок.

Це – підготовка рекомендацій державним структурам України щодо внесення змін до нормативно-правової бази ЕК для її поліпшення та наступної адаптації до відповідного європейського законодавства.

Схема 1. Виконання проектів у рамках Контракту № 2005/73 по удосконаленню експортного контролю України

При проведенні аналізу СЕК України та СЕК відповідних країн (за основу ми взяли країни Балтії), спеціалісти НТЦ проводили роботу по двом основним напрямкам. План роботи можна показати схематично:

Почали ми роботу з підбору та аналізу нормативно-правової бази України.

Нормативно-правова база СЕК України

У цей час СЕК України регулює велика кількість правових і нормативних актів. Сам підбір документів зайняв у нас небагато часу, так як ми використали в нашій роботі наробок, який був зроблений при виданні НТЦ науково-практичного Коментарю до Закону України «Про державний контроль над міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» від 20.02.2003 № 549. Коментар готувався до видання на початку 2005 року. Там були зібрані основні документи по ЕК на той час. Ми зробили підбір нових документів, а також відкоригували ті документи, які

вже були в Коментарі і до яких за минулий час вносились зміни.

Крім цього, паралельно НТЦ проводив роботу по проекту «Розробка навчального курсу по ЕК». При виконанні цієї роботи ми постійно консультувалися з фахівцями Держекспортконтролю України та правознавцями університету права НАН України. Розроблений методичний посібник по учбовому курсу був погоджений з керівництвом ДСЕК України і затверджений на вченій раді університету права НАН України. Одним із його розділів був Список літератури по ЕК.

Таким чином, ми змогли зв'язати ці дві роботи і одержати завершений Список документів по ЕК, які в цей час регулюють діяльність у сфері ЕК. Наводимо цей список нижче:

1. Закон України «Про державний контроль над міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» від 20.02.2003 № 549– IV
2. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959-XII. Редакція на підставі Закону від 15.11.2005 № 3078– IV

3. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 № 1906– IV
4. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964– IV
5. Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за порушення законодавства в галузі державного експортного контролю» від 15.05.2003 № 749– IV
6. Закон України «Про внесення змін у статтю 333 Кримінального кодексу України» від 03.04.2003 № 668– IV
7. Указ Президента України від 15.07.1999 № 861 «Про порядок встановлення (скасування) обмежень на експорт товарів відповідно до міжнародних зобов'язань України»
8. Указ Президента України від 24.12.2002 № 1207 «Про додаткові заходи щодо вдосконалення контролю у сфері міжнародного військово-технічного співробітництва»
9. Указ Президента України від 17.04.2002 № 342 «Питання Державної служби експортного контролю України»
10. Указ Президента України від 17.04.2002 № 1265 «Про Державну службу експортного контролю України»
11. Указ Президента України від 20.03.2002 № 276 «Про розмежування повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері військово-технічного співробітництва з іноземними державами»
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 № 1807 «Про затвердження порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення» (у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 01.03.2006 N 227)
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 «Про затвердження порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання»
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 04.02.1998 № 125 «Про затвердження Положення про порядок державного контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання»
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.1999 № 920 «Про затвердження Положення про порядок надання гарантій та здійснення державного контролю над виконанням зобов'язань щодо використання в заявлених цілях товарів, які підлягають державному експортному контролю»
16. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.07.1997 № 767 «Про затвердження Положення про порядок проведення експертизи в галузі державного експортного контролю»
17. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.1998 № 838 «Про затвердження Положення про порядок надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю»
18. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.1999 № 1228 «Про надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності повноважень на право здійснення експорту,

- імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю»
19. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 № 1080 «Про затвердження Порядку державної атестації системи внутрішньо-фірмового експортного контролю, створеної суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів»
 20. Наказ Державної служби експортного контролю України від 09.01.2004 № 5 «Інструкція про порядок заповнення заяв щодо одержання дозвільних документів, документів про гарантії та інших документів, що надаються Держекспортконтролем»
 21. Наказ Державної служби експортного контролю України від 25.07.2003 № 183 «Інструкція про реєстрацію в Держекспортконтролі України суб'єктів підприємницької діяльності як суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів»
 22. Наказ Державної служби експортного контролю України від 08.07.2005 № 193 «Інструкція про порядок заповнення заяви про одержання (продовження терміну дії) повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що представляють державну таємницю»
 23. Наказ Державної служби експортного контролю України від 13.08.2003 № 198 «Методичні рекомендації щодо створення суб'єктами здійснення міжнародних передач товарів систем внутрішньофірмового експортного контролю»
 24. Наказ Державної служби експортного контролю України від 12.12.2002 № 218 «Інструкція про порядок надання юридичним особам повноважень на проведення експертизи товарів в галузі експортного контролю»
 25. Наказ Державної служби експортного контролю України від 10.02.2004 № 38 «Про затвердження Правил розгляду справ про порушення юридичними особами вимог законодавства в галузі державного експортного контролю»
 26. Наказ Державної служби експортного контролю України від 09.01.2004 № 4 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в сфері державного експортного контролю»
 27. Наказ Державної служби експортного контролю України від 06.09.2004 № 263 «Рекомендації щодо порядку проведення недержавної експертизи товарів в галузі експортного контролю»
- Аналіз вищенаведеної нормативно-правової бази, який був проведений НТЦ в рамках робіт по проектам, показав, що у своїй основі ця база відповідає міжнародним стандартам у галузі експортного контролю. Це підтверджується і тим, що наша країна єдина із країн колишнього СРСР стала членом всіх існуючих режимів експортного контролю (ВД, ГЯП, КЦ, РКРТ, АГ), що засвідчило про визнання міжнародним співтовариством наявності в нашій країні системи, функціонування якої здійснюється в межах нормативно-правової бази, яка дозволяє в цілому ефективно проводити контроль над міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання. Можна виділити два основних аргументи, які підтверджують зроблені нами висновки.
- Періодичність і повнота внесення змін у нормативно – правову базу по ЕК. Ми провели аналіз за 2004-

2005 роки. Добре видно, що Україна сумлінно ставиться до виконання своїх зобов'язань, як член вищезгаданих багатобічних режимів. Всі зміни в Списках багатобічних режимів вчасно враховуються в національних Контрольних Списках. У кожний з національних Списків (військових товарів та подвійного використання) щорічно трьома – чотирма постановами КМУ вносяться необхідні корегування.

- Відповідно до діючої світової практики, рішення про надання дозволу на проведення переговорів і наступну передачу товарів приймаються з урахуванням необхідних факторів. Зокрема, міжнародних зобов'язань України у сфері експортного контролю, наявності гарантій про кінцеве використання продукції, що контролюється, ступеня її «чутливості», можливих сфер використання, регіону поставки, країни-одержувача і т.д.. Проведений спеціалістами НТЦ аналіз показує, що в законодавстві України враховані основні вимоги європейського законодавства по ЕК.

Але нашим основним завданням при роботі над проектами було визначення «вузьких» місць у СЕК України, а також законодавчих і нормативних положень, які потребують корегування і доповнення для адаптації до відповідного європейського законодавства.

Аналіз структури і функціонування системи експортного контролю України

Перед розглядом СЕК України, для розуміння її сучасного вигляду, зупинимось коротко на історії її утворення та розвитку.

Після проголошення незалежності, Україна, як і інші країни СНД, справедливо вважалася потенційно проблемною

країною в питаннях нелегальної торгівлі зброєю на світовому ринку озброєнь. Основні причинами можна вважати:

1. На момент розпаду СРСР наша країна взагалі не мала власної системи ЕК;
2. Після скорочення величезного військового угруповання (безпрецедентного у світовій історії) і виводу із бойового складу Збройних Сил України великої кількості надлишків озброєння і військової техніки, виникла потенційна погроза їх міжнародних передач проблемним державам;
3. Те ж саме стосується і величезних арсеналів на території України, які залишились в спадщину від СРСР;
4. Недостатнє державне фінансування ОПК: скорочення оборонних замовлень, недостатнє фінансування фундаментальних досліджень створило в Україні сприятливі умови для незаконних матеріальних і нематеріальних трансфертів.

Практична діяльність по створенню Державної СЕК почалася після видання Указу Президента України від 20.01.92 р. № 45 і постанови КМУ від 25.03.92 р. № 153. Відповідно до цих документів була утворена Урядова експертно-технічна комісія (УЕТК), що мала повноваження на прийняття рішень про можливості міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання. Одним із основних завдань Комісії було створення СЕК України.

На основі вивчення міжнародного досвіду в галузі ЕК, у 1993 році УЕТК була перетворена в Урядову комісію з експортного контролю (УКЕК). Одночасно був створений перший Список сировини, матеріалів, устаткування та технологій, вивіз за територію України яких міг здійснюватися тільки за спеціальним дозволом. У цьому ж році

був створений Експортно-технічний комітет при КМУ (ЕТК КМУ), завданням якого було проведення відповідних експертиз і виконання функцій робочого органа УКЕК. В Україні почалася активна робота з утворення нормативно-правової бази з експортного контролю. У 1994 році Україна приєдналася до Договору про нерозповсюдження ЯЗ та підписала Меморандум про взаєморозуміння між Україною і США щодо передач ракетного устаткування і технологій, у 1998 році була ратифікована Конвенція про заборону розробки, виробництва та накопичення, застосування хімічної зброї та її знищення. Україна приєдналася до багатосторонніх міжнародних режимів експортного контролю: Групи ядерних постачальників та Комітету Зангера (з 1996 року), Вассенаарської домовленості (з 1996 року), Режиму контролю за ракетними технологіями (з 1998 року), Австралійська група (з 2005 року). Це стало важливим кроком для подальшого розвитку СЕК нашої держави.

Відповідно до Указу Президента України від 28 грудня 1996 р. № 1279 УКЕК була перетворена в Урядову комісію з політики експортного контролю (УКПЕК), а ЕТК КМУ – у Державну службу експортного контролю України (ДСЕК України). Указом Президента України від 13.02.1998 № 117 «Про Положення про державний експортний контроль в Україні» ДСЕК України була визначена як спеціально уповноважений орган з питань державного експортного контролю.

З метою підвищення ефективності військово-технічного співробітництва України з іноземними державами Указом Президента України від 8 липня 2000 року № 868 утворений Комітет з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю при Президенті України, на який були покладені функції розроблення пропозицій і рекомендацій щодо концептуальних засад, пріоритетних напрямів державної політики, з інших пи-

тань військово-технічного співробітництва з іноземними державами та експортного контролю, забезпечення політичних, економічних та військових інтересів України в цих сферах.

На підставі відповідних завдань, затверджених Президентом України за підсумками засідання РНБО України, що відбулося у червні 2001 року, з метою підвищення ефективності державного експортного контролю та забезпечення міжнародного авторитету України Указом Президента України від 27 грудня 2001 року № 1265 була утворена Державна служба експортного контролю України, як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує реалізацію державної політики експортного контролю.

Відповідно до Указу Президента України від 17.04.02 № 342 основними завданнями Державної служби експортного контролю України є:

- участь у формуванні та забезпечення реалізації державної політики у сфері державного експортного контролю щодо забезпечення захисту інтересів національної безпеки, виконання міжнародних зобов'язань України, пов'язаних з нерозповсюдженням зброї масового знищення, засобів її доставки та обмеженням передач звичайних видів озброєння, зміцнення міжнародного авторитету України;
- реалізація заходів, спрямованих на встановлення та забезпечення державного контролю за здійсненням міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання (далі – товари, що підлягають державному експортному контролю), контролю за використанням цих товарів у заявлених цілях, у тому числі щодо недопущення використання товарів, що підлягають державному експортному контролю, у терористичних та інших протиправних цілях;
- участь у розробленні проектів законодавчих та інших нормативно-пра-

вових актів, пов'язаних з регулюванням діяльності у сфері державного експортного контролю;

- здійснення в межах своєї компетенції заходів щодо розвитку співробітництва з відповідними органами іноземних держав та організаціями міжнародних режимів експортного контролю.

В цілому формування нормативно-правової бази ЕК було завершено прийняттям Закону України « Про державний контроль над міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» у 2003 році.

Структура системи експортного контролю України наведена на схемі 2.

Загальне керівництво державною політикою в галузі державного експортного контролю відповідно до Конституції України здійснює Президент України. Рада національної безпеки та оборони України координує діяльність і здійснює контроль дій органів виконавчої влади в галузі державного експортного контролю.

Кабінет Міністрів України забезпечує здійснення державної політики в галузі державного експортного контролю.

Реалізацію державної політики в галузі державного експортного контролю забезпечує спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань державного експортного контролю (Державна служба експортного контролю України), а також міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, уповноважені відповідно до законодавства здійснювати заходи в галузі державного експортного контролю. Зазначені органи виконавчої влади можуть також залучати до участі в здійсненні заходів державного експортного контролю інші центральні органи виконавчої влади, представниц-

тва України за кордоном та юридичних осіб, діяльність яких безпосередньо не пов'язана з державним експортним контролем при згоді їх керівників.

Найменування та опис товарів, міжнародні передачі яких підлягають державному експортному контролю, вносяться в списки товарів, які підлягають державному експортному контролю (далі – Списки).

Реалізацію державної політики в галузі державного експортного контролю забезпечує спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань державного експортного контролю (Державна служба експортного контролю України), а також міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, уповноважені відповідно до законодавства здійснювати заходи в галузі державного експортного контролю

Списки складаються за відповідними групами товарів спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань державного експортного контролю із залученням зацікавлених центральних органів виконавчої влади. До складання списків можуть залучатися також представники підприємств, наукових установ, організацій, а також їх об'єднання.

Для виконання основного завдання проекту, паралельно з підбором та аналізом законодавства України, фахівці НТЦ провели роботу з пошуку, перекладу та аналізу законодавства країн, які вже пройшли шлях адаптації своєї нормативно-правової бази до європейських стандартів, інформація про це буде опублікована в одному з найближчих номерів «Вісника експортного контролю».

Схема 1. Виконання проектів у рамках Контракту № 2005/73 по удосконаленню експортного контролю України

* МЗС України, МО України, МПП України, СБУ, Державна митна служба України, Міністерство економіки України, Національне космічне агентство України, Державний комітет ядерного регулювання, Міністерство освіти та науки, Міністерство фінансів. ■

Сергій Сухоносів,

заступник директора, Науково-технічний центр експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів

Громадська рада в дії

Державна служба експортного контролю України повідомляє, що головою Громадської ради з питань координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю щодо формування та реалізації державної політики в галузі експортного контролю було зібрано та узагальнено пропозиції членів Громадської ради стосовно розроблених Держекспортконтролем України проектів документів - Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» та постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Положення про порядок надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю».

Результати узагальнення, оформлені Протоколом № 3 від 29.09.2006 засідання Громадської ради з питань

координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю щодо формування та реалізації державної політики в галузі експортного контролю передані Державній службі експортного контролю України та опрацьовуються.

«Вісник експортного контролю» публікує пропозиції членів Громадської ради з питань координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю щодо формування та реалізації державної політики в галузі експортного контролю, стосовно проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» та проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Положення про порядок надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю»

Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ»

Розцінюючи запропоновані проектами зміни, як, в цілому, слушні, вважали б за доцільне повернутися до одного з нормопроектувальних моментів, який, на нашу думку, потребує чіткішого визначення. Редакція пункту 1 проекту змін до статті 1 Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» (далі – Закон), в частині слів: «а також інші товари, до яких згідно із законодавством можуть застосовуватися процедури державного експортного контролю», є, на наш погляд, не достатньо юридично досконалою. Дефініція «товар», у даному випадку, підлягатиме застосуванню до правовідносин, що виникатимуть у рамках

саме цього Закону (бо є відмінне, ще більш широке значення товару у інших законах). В той же час, запропоноване Проектом змін формулювання визначення товару у частині, виокремленій вище за текстом, є таким, що виходить за межі предмету регулювання Закону. Так, відповідно до преамбули Закону визначено, що: «Цей Закон регулює діяльність, пов'язану з державним контролем за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання». Враховуючи викладене, застосування додаткового формулювання «а також інші товари, до яких згідно із законодавством можуть застосовуватися процедури державного експортного контролю», не узгоджується з преамбулою Закону і є, на нашу думку, зайвим та, принаймні, – передчасним.

Державне підприємство Міністерства оборони «Українська авіаційна транспортна компанія»

Визначення поняття «товари», який пропонується викласти у такій редакції: «товари – товари військового призначення та подвійного використання, а також інші товари, до яких згідно із законодавством можуть застосовуватись процедури державного експортного контролю». Просимо надати роз'яснення щодо визначення «інші товари, до яких згідно із законодавством можуть застосовуватись процедури державного експортного контролю».

Відкрите акціонерне товариство «Мотор Січ»

1. Щодо змін у абзаці чотирнадцятому статті 1 Закону – пропонуємо його викласти у наступній редакції «товари – товари військового призначення та подвійного використання, а також інші товари, до яких відповідно до Статті 10 цього Закону, можуть застосовуватись процедури державного експортного контролю», замінивши вислів «згідно із законодавством» на конкретну статтю 10 цього Закону, яка саме і регламентує застосування процедур державному експортного контролю до товарів, невнесених до списків, тобто інших. 2. Щодо змін у третьому реченні абзацу другого статті 16 Закону – пропонуємо викласти у наступній редакції «Разом із заявою подаються документи, які визначені відповідними Постановами Кабінету Міністрів України». Немає потреби акцентувати увагу на тому, що разом із заявою надається оригінал документу про гарантію, адже окрім нього суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності подає і інші документи, які, до речі, не згадуються у цій статті. Достатньо відзначити, що документи які подаються разом із заявою визначені у відповідних постановах КМУ. Крім того, внесення змін у цю статтю в нашій редакції дозволить усунути суперечності у Законі, який вимагає надання разом із заявою оригіналів документів про гарантію, навіть якщо йдеться про оформлення відкритого дозволу чи висновку, та постановою КМУ № 1807 від 20.11.03 та № 86 від 28.01.04, якими навпаки не передбачено надання цього документу. Викладення третього речення абзацу другого статті 16 Закону у запропонованій редакції надасть змогу внести відповідні зміни щодо виключення з пункту 12 ПКМУ № 86 від 28.01.04р. та з пункту 11 ПКМУ № 1807 від 20.11.03р. вимог відносно надання документу від Замовника, який містить підтвердження про намір імпорту товарів та гарантії щодо їх кінцевого використання, з чим підприємство неодноразово зверталось до ДСЕКУ.

Харківське державне авіаційне виробниче об'єднання

Вважаємо за доцільне прийняття доповнень та змін, вказаних у вищезазначених проектах у запропонованій редакції. Однак, у зв'язку з тим, що у Законі України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» конкретно не визначено на кого у суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів покладається створення внутрішньофірмових систем експортного контролю, прошу Вас розглянути питання щодо доповнення статті 14 Закону України наступним абзацом (після закінчення другого абзацу) – «Створення таких систем покладається на керівника суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів та на відповідальну особу за експортний контроль, яка призначена наказом керівника».

Державна компанія з експорту та імпорту продукції і послуг військового та спеціального призначення «Укрспецекспорт»

Проект Постанови надісланий листом Державної служби експортного контролю України було погоджено Компанією без зауважень. Стосовно Проекту Закону, вважаємо, що він потребує суттєвого доопрацювання. Так, на наш погляд, зміни, запропоновані у визначенні поняття «суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів», суперечать змінам, запропонованим до статті 2 Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» (надалі -Закон). З одного боку «військові формування чи правоохоронні органи» віднесені до суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів, з іншого боку на них, відповідно до Проекту Закону, дія положень Закону не поширюється. Незрозумілими є зміни, запропоновані до частини другої статті 16 Закону, оскільки питання надання документів про гарантію знаходить свою конкретизацію і детальне відображення у постанові Кабінету Міністрів України від 20.11.03 № 1807 «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення». Виникає питання про доцільність внесення змін, запропонованих до частини першої статті 22 Закону, стосовно надання письмових звітів за підсумками проведення переговорів, оскільки це питання також конкретизоване у постанові Кабінету Міністрів України від 20.11.03 № 1807 «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за

міжнародними передачами товарів військового призначення». Не можна погодитись зі змінами, запропонованими в абзаці другому статті 1 Проекту оскільки, на наш погляд, запропоноване у Проекті розширене тлумачення терміну «суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів» охоплює всі випадки, які є в практичній діяльності з державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, крім того, відповідно до пункту 72' статті 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», діяльність з розроблення, виготовлення, реалізація, ремонт, модернізація та утилізація озброєння, військової техніки, військової зброї і боєприпасів до неї підлягає ліцензуванню у відповідному органі (в даному випадку у спеціально уповноваженому органі виконавчої влади з питань експортного контролю). Таким чином, будь-який суб'єкт підприємницької діяльності який має намір здійснювати міжнародні передачі товарів військового призначення та подвійного використання має бути зареєстрований у спеціально уповноваженому органі виконавчої влади з питань експортного контролю, а отже, буде підпадати під визначення «суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів». Тому, на наш погляд, немає потреби у введенні терміну «суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності» поряд із терміном «суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів».

Науково-технічний центр експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів

Зміни, які пропонуються Держекспортконтролем для внесення в законодавство, викликані розбіжностями між існуючими положеннями та практикою їх застосування. Тому доповнення та корегування зазначених документів ми вважаємо слушними і необхідними, але на нашу думку, зміни, які пропонуються, можуть бути доповнені наступними уточненнями: 1) В абзаці другому статті 1 Закону слова «що здійснюються за межами України» не відповідають змісту визначення терміну «експорт», а саме словам «передача товарів в Україні» (абзац 4 цієї ж статті). Пропонуємо слова «що здійснюються за межами України» із тексту другого абзацу статті 1 вилучити. 2) Визначення терміну «товари» пропонуємо зробити першим у статті 1, так як він присутній у назві, а також є визначальним у розкритті змісту наступних термінів. Примітка: У законодавстві країн ЄС, яке наш Центр вивчає у рамках виконання проекту по розробці

пропозицій з гармонізації законодавства України по експортному контролю з європейським законодавством, термін «товари» визначений, як «стратегічні товари». Зважаючи на те, що Україна проводить курс на євроінтеграцію і ставить за ціль поступове приведення свого законодавства, в тому числі у галузі експортного контролю, до європейських норм, пропонуємо розглянути доцільність зміни визначення терміну «товари». 3) У визначенні терміну «товари подвійного призначення» (абзац 22 статті 1 Закону) пропонуємо включити товари, які «можуть бути використані для порушення прав людини (катування, тортур, інших жорстоких, нелюдських чи тих, що порушують гідність людини дій)». Ця пропозиція також ґрунтується на аналізі законодавства країн ЄС у галузі експортного контролю. 4) Абзац 4 статті 11: після слів «оцінка значення експорту» доповнити словами «тимчасового вивезення», так як держава, у яку проводиться тимчасове вивезення, також повинна оцінюватись з точки зору можливості використання в ній товарів, що тимчасово вивозяться, для створення зброї масового знищення, засобів їх доставки і т.д. Примітка: у європейському законодавстві термін «експорт» означає будь-яке переміщення (вивіз) товарів за межі ЄС (стаття 2b постанови ЄС 1334/2000, стаття 161 Митного кодексу ЄС). У нашому законодавстві термін «експорт» вживається, як «продаж або передача товарів іноземним суб'єктам господарської діяльності» (абзац 3 статті 1 Закону). В абзаці 7 цієї статті експорт додатково визначений, як «фактичне відвантаження товарів з метою подальшої їх передачі або переміщення за межі України». «Переміщення за межі України» – це загальне поняття, яке передбачає більш вузькі поняття, такі як передача, продаж, тимчасовий вивіз за межі України. Тому НТЦ пропонує розширити поняття експорту у відповідності з європейським законодавством, а тимчасове вивезення (ввезення) визначити, як спеціальний вид експорту (імпорту) з обов'язковим наступним поверненням товарів. Це дозволить визначити законодавче здійснення контролю за товарами, які вивозяться (ввозяться) через державний кордон України тимчасово, не змінюючи текст Закону та інших нормативних актів. Приклади: перший абзац статті 18, останній абзац статті 13, другий абзац статті 14 Закону, «Положення про порядок державного контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання» ■

Чи потрібно обмежувати термін дії повноважень підприємств-«спецекспортерів»?

На сьогоднішній день, підприємства-«спецекспортери» накопичили досвід роботи в рамках законодавчих та нормативно-правових актів, що регламентують експортний контроль в Україні. Спеціалісти підприємств можуть об'єктивно оцінити їх дієвість та актуальність у сучасних умовах з урахуванням досвіду взаємовідносин з Державною службою експортного контролю України.

На адресу Громадської ради з питань координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю щодо формування та реалізації державної політики в галузі експортного контролю надійшли звернення Державної акціонерної холдингової компанії «Артем» (м. Київ) та Державного підприємства «Науково-виробничий комплекс газотурбобудування «Зоря» – «Машпроект» (м. Миколаїв) щодо доцільності ініціювання перегляду «Положення про порядок надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08.06.98р. №838, в частині, що стосується терміну надання повноважень (пункт 14). Пропонується, з огляду на економічну доцільність та підвищення зацікавленості іноpartnerів у співпраці з українськими підприємствами-

«спецекспортерами», вилучити зі згаданого «Положення» норму, що обмежує термін дії повноважень (три роки).

Публікуємо текст листа Державного підприємства «Науково-виробничий комплекс газотурбобудування «Зоря» – «Машпроект» (м. Миколаїв).

«Досвід ДП НВКГ «Зоря»-«Машпроект» у здійсненні міжнародних передач товарів при наявності повноважень на право здійснення експорту товарів військового призначення власного виробництва та імпорту товарів військового призначення для потреб власного виробництва засвідчує подальшу активізацію зовнішньоекономічної діяльності підприємства, розширення ринків збуту товарів та послуг, дотримання гарантійних та післягарантійних зобов'язань тощо.

В той же час, обмеження терміну дії повноважень (три роки – згідно з п. 14 постанови Кабінету Міністрів України від 08.06.1998р. №838) негативно впливає на можливість проведення переговорів та укладення перспективних економічно вигідних для України контрактів. Вихід на зовнішні ринки із технічно складною газотурбінною продукцією, проектний та виробничий цикл якої становить від 1 до 5 років, вимагає надання інозамовнику гарантій щодо поставок, гарантійного та післягарантійного обслуговування поставленого товару на протязі 10-15 років. Під час проведення переговорів представники інозамовника наполегливо

ливо вимагають надання гарантій щодо наявності у підприємства повноважень на весь час дії контракту. Обмеження терміну дії повноважень призводить до того, що дозвільні документи Держекспортконтролю України також надаються на строк, що обмежується терміном дії повноважень.

Практикою співпраці з іноземними компаніями доведено, що найбільш привабливим і прийнятним для довгострокових стабільних стосунків є підприємство з необмеженими в часі по-

ПКМУ) та доопрацюванням і конкретизацією причин призупинення або скасування повноважень (п.16 ПКМУ). При цьому передбачити підвищення ефективності та дієвості порядку атестування системи внутрішньофірмового експортного контролю.

З метою створення у державі сприятливих умов для подальшого розвитку зовнішньоекономічної діяльності, утримання підприємств-виробників на зовнішніх ринках з конкурентоспроможною продукцією, збільшення їх експорт-

Обмеження терміну дії повноважень (три роки – згідно з п. 14 постанови Кабінету Міністрів України від 08.06.1998р. №838) негативно впливає на можливість проведення переговорів та укладення перспективних економічно вигідних для України контрактів. Вихід на зовнішні ринки із технічно складною газотурбінною продукцією, проектний та виробничий цикл якої становить від 1 до 5 років, вимагає надання інозамовнику гарантій щодо поставок, гарантійного та післягарантійного обслуговування поставленого товару на протязі 10-15 років. Під час проведення переговорів представники інозамовника наполегливо вимагають надання гарантій щодо наявності у підприємства повноважень на весь час дії контракту. Обмеження терміну дії повноважень призводить до того, що дозвільні документи Держекспортконтролю України також надаються на строк, що обмежується терміном дії повноважень

вноваженнями на здійснення експорту продукції власного виробництва. Обмеження у часі повноважень підприємств, особливо наприкінці їх дії, складний процес підготовки та узгодження документів на продовження терміну дії повноважень негативно позначаються на економічних показниках виробника, ускладнюють перспективне планування завантаження виробництва, закупівлі матеріалів та комплектуючих.

З огляду на викладене вважається за доцільне надавати повноваження підприємствам-виробникам товарів військового призначення та подвійного використання без обмеження терміну їх дії (п.14 ПКМУ від 08.06.98р. №838) з одночасним посиленням контролю за використанням суб'єктом міжнародних передач товарів наданих повноважень (п.15

ного потенціалу та надходжень коштів до Державного бюджету України, з одночасним підвищенням рівня виконання міжнародних зобов'язань України щодо нерозповсюдження зброї масового знищення та засобів їх доставки, пропонуємо ініціювати вивчення громадської думки щодо необхідності подальшого удосконалення нормативної бази у галузі експортного контролю, узагальнення та колегіального обговорення запропонованих пропозицій і підготовки на їх основі конкретних рекомендацій Державній службі експортного контролю України.»

Редакція журналу «Вісник експортного контролю» звертається до всіх читачів з проханням висловити своє відношення до вказаної теми. Побажання та пропозиції надсилати на електронну адресу turbina@turbina.kiev.ua ■

Наступний крок у підготовці фахівців у сфері експортного контролю

В Україні започатковано спеціальний навчальний курс "Експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, нерозповсюдження ЗМЗ, засобів її доставки"

Навряд чи зараз хтось з українських експертів буде жалітися на повну відсутність будь-якої інформації щодо правил та процедур, яких потрібно дотримуватися при міжнародних передачах товарів, що класифікуються світовою спільнотою як такі, що підлягають експортному контролю. Адже один тільки Науково-технічний центр (www.ntc.kiev.ua) у своїй діяльності приділяє велику увагу саме висвітленню проблем експортного контролю. Спільно з Держекспортконтролем України Центр намагається проводити якомога більше заходів, присвячених експортному контролю. І велику допомогу в проведенні цих заходів надає Уряд Сполучених Штатів Америки, зокрема Міністерство Енергетики, Аргонська Національна лабораторія, Міністерство Торгівлі, Компанія СТР.

Зазвичай подібні заходи втілюються у вигляді одно чи дводенних семінарів, на яких експерти у якомога стислому вигляді намагаються завантажити слухачам тони інформації. Як правило, при підведенні підсумків, у слухачів виникає маса запитань, на які не завжди вдається отримати відповіді через брак часу.

Аналізуючи подібні заходи, можна прийти до висновку, що вони, в основ-

ному, мають на меті вирішити якесь окреме конкретне питання, яке стосується експортного контролю. Наприклад, зміни, які відбулися в законодавстві в області експортного контролю за певний проміжок часу, чи питання особистої відповідальності та побудови систем внутрішньофірмового експортного контролю.

Звісно це добре, коли на такі заходи сходяться експерти з однієї та іншої сторони. Їм потрібно лише, так би мовити, «звірити годинники» та поставити крапки над «і». Але я сумніваюся в тому, що людині, яка лише починає розбиратися в азах правил та процедур експортного контролю, буде зрозуміло геть все, що було прочитано на семінарі. Адже систему експортного контролю, враховуючи її стрімкий розвиток, законодавчу та нормативну базу, на якій вона ґрунтується – можна вважати наукою. А наука потребує фундаментальних знань, а не факультативних та нерегулярних заходів, чи уривків інформації.

Враховуючи вищесказане, було започатковано принципово новий підхід до здобуття знань в галузі експортного контролю. За ініціативи Державної служби експортного контролю України була створена програма для

спеціального учбового курсу, який в результаті отримав назву «Експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, нерозповсюдження ЗМЗ, засобів її доставки». Це 60-ти годинний учбовий курс, в якому закладені як основи, так і деталі організації та здійснення експортного контролю в Україні.

Завдяки залученню до створення цієї програми Київського Університету права Національної академії наук України, курс був створений відповідно до всіх канонів та вимог фундаментальної науки. Спільно з Держекспортконтролем України, Університетом права та Науково-технічним центром була створена програма курсу. Вона була розроблена таким чином, що слухачі курсу були залучені до навчання на протязі 10 робочих днів.

Починається курс з так званої загальної частини, яка присвячена правовим засадам організації експортного контролю. В цій частині курсу фахівці з Університету права та Держекспортконтролю України зупинилися на темах імплементації норм міжнародного права у національне законодавство України по експортному контролю та правовому регулюванню діяльності підприємств України у галузі експортного контролю. Про те, які існують міжнародні організації та договори у сфері нерозповсюдження, організації міжнародних режимів експортного контролю, а також якими є формалізовані моделі функціонування державних систем експортного контролю, – доповів у своїх розгорнутих лекціях Перший заступник Голови Держекспортконтролю України Олександр Миколайович Гришуткін.

Слухачі курсу дізналися про те, що однією з найвпливовіших міжнародних організацій у сфері нерозповсюдження зброї масового ураження є Організація Об'єднаних Націй (ООН).

ООН є всесвітньою організацією з питань безпеки, метою якої є досягнення миру та стабільності в усіх регіонах світу. Таку назву для організації було вперше запропоновано президентом США Франкліном Рузвельтом у 1942 році, коли 26 країн об'єдналися у боротьбі проти вісі зла. Попередником ООН була Ліга Націй, створена у період Першої світової війни. А у 1950 році представники 50 країн зібралися у Сан-Франциско на Конференції ООН, де був закладений початок роботи над Статутом ООН. Зараз членами ООН є 192 країни світу.

На засіданнях Ради Безпеки ООН приймаються колективні рішення, які оформлюються у вигляді відповідних резолюцій. Резолюції РБ ООН мають обов'язкову чи рекомендаційну форму:

- обов'язкові – є юридично зобов'язуючими, повинні виконуватись усіма державами – членами ООН і діють певний час, який ними встановлений;
- рекомендаційні – не є юридично зобов'язуючими, але держави – члени ООН здійснюють заходи на національному рівні для їх дотримання.

Для того, аби контролювати виконання тих, чи інших санкцій, в ООН створюються Спеціальні Комітети. Власне кажучи, резолюції ООН являються санкціями цієї організації, які застосовуються по відношенню до держав, які порушують загально визнані міжнародно-правові норми. Що стосується України, то санкції РБ ООН впроваджуються на національному рівні шляхом прийняття відповідних Постанов Кабінету Міністрів України.

В 1992 році ООН був створений спеціальний Регістр і будь-яка країна, яка є членом ООН, повинна звітувати до Регістру про будь-які міжнародні передачі окремо визначених товарів. До цих товарів відносяться:

- танки,
- бойові літаки,

- бойові вертольоти,
- військові кораблі,
- броньовані бойові машини,
- артилерійські системи великого калібру,
- ракети та ракетні системи.

Організація з Безпеки та Співробітництва в Європі (ОБСЄ) видала у 2000 році Документ ОБСЄ, який передбачає обмін інформацією про експорт/імпорт стрілецької зброї в рамках ОБСЄ та передбачає контроль на національному рівні над виробництвом та брокерською діяльністю у галузі озброєнь, а також способи їх ліквідації. ОБСЄ закликає утриматися від надання експортних ліцензій у випадках, коли зброя буде використана для ущемлення прав людини, існує загроза для інших держав, або загроза нестабільності у регіоні, коли зброю можна перепродати, або реекспортувати. Україна, як європейська держава, є членом ОБСЄ і дотримується усіх вимог цієї організації.

В загальній частині курсу було наголошено на тому, що головною метою експортного контролю сьогодні є нерозповсюдження зброї масового ураження, засобів її доставки, обмеження передач звичайних озброєнь та протидія тероризму шляхом встановлення належного державного контролю за здійсненням міжнародних передач товарів військового призначення та пов'язаних з ними товарів подвійного використання.

Для досягнення цієї мети більшістю провідних країн світу були узгоджені керівні принципи контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та товарів подвійного використання. Ці принципи викладені у міжнародних режимах:

- Васенаарська домовленість,
- Група ядерних постачальників,
- Режим контролю за ракетними технологіями,
- Австралійська група.

Кожен режим має свій окремий перелік товарів, але всі ці режими мають одну спільну мету: контролювати

міжнародні передачі небезпечних та чутливих товарів.

Впровадження в державах зазначених вище міжнародних режимів відбувається на рівні законодавства держави та є елементом державної системи експортного контролю. Головною метою державної системи експортного контролю є забезпечення національної безпеки виходячи з політики нерозповсюдження зброї масового ураження та засобів її доставки, обмеження передач звичайних озброєнь та протидії тероризму. Забезпечення виконання цієї вищевказаного здійснюється шляхом:

- комплексної оцінки кожної міжнародної передачі товарів,
- застосування штрафів і санкцій,
- заохочення суб'єктів.

В процесі навчання були розглянуті системи експортного контролю інших країн світу. Зокрема Сполучених Штатів Америки, Німеччини, Польщі та Великобританії.

При розгляді принципів державної політики в галузі державного експортного контролю було зазначено, що в ці принципи в першу чергу закладаються національні інтереси України. Інтереси політичні, інтереси економічні, інтереси військові, захист яких є необхідним для забезпечення національної безпеки держави. При цьому також необхідно дотримуватися обов'язкового виконання міжнародних зобов'язань України щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки та встановлення державного контролю за здійсненням міжнародних передач товарів військового призначення і подвійного використання, а також забезпечення здійснення заходів щодо недопущення використання зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях. Принципи державної політики в галузі експортного контролю імплементовані в нормативно-законодавчу базу України на різних рівнях: починаючи з Конституції України і закінчуючи окремими Наказами та Інструкціями

уповноважених державних органів влади. Про це та інше повідомила Начальник відділу Держекспортконтролю України Відзиговська Т.В. і закінчила загальну частину курсу лекцією на тему «Сфера дії та базові процедури здійснення експортного контролю. Списки товарів, що підлягають експортному контролю».

Після закінчення загальної частини курсу вже ні в кого не виникало питань на кшталт «а чому моєму підприємству відмовили у наданні ліцензії на експорт мого товару?», чи «чому так довго проходить процес отримання дозвільних документів?». Всім стало зрозуміло, що ці питання потрібно узгоджувати на різних рівнях у державі, а також в кожному окремому випадку необхідно слідкувати за відповідністю до вимог міжнародних режимів.

Спеціальну частину, яка вивчає систему експортного контролю в Україні, її практичні і юридичні аспекти, почав на четвертий день навчання Начальник відділу Державної служби експортного контролю України Переверзев О. А. Він зупинився на детальному описі списку товарів, що підлягають експортному контролю та провів практичні заняття щодо класифікації, ідентифікації товарів. Переверзев зазначив, що Списки товарів, які підлягають експортному контролю, визначені Постановами Кабінету Міністрів України: № 1807 від 20.11.2003р. «Порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення»; цією Постановою введено Список товарів військового призначення та № 86 від 28.01.2004р. «Порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання». Ця Постанова визначає п'ять Списків товарів подвійного використання:

- Список товарів, що можуть бути використані у створенні звичайних видів озброєнь, військової чи спеціальної техніки (додаток 1),

- Список товарів, що можуть бути використані у створенні ракетної зброї (додаток 2),
- Список товарів, що можуть бути використані у створенні ядерної зброї (додаток 3),
- Список товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної зброї (додаток 4),
- Список товарів, що можуть бути використані у створенні бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї (додаток 5).

Щоб не виникало питань, що таке товари подвійного використання – було надано чітке формулювання: це окремі види виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, які спеціально не призначені для військового використання, а також роботи та послуги, пов'язані з ними, які, крім цивільного призначення, можуть бути використані у військових або терористичних цілях чи для розроблення, виробництва, використання товарів військового призначення, зброї масового знищення, засобів доставки зазначеної зброї чи ядерних вибухових пристроїв, у тому числі окремі види ядерних матеріалів, хімічних речовин, бактеріологічних, біологічних та токсинних препаратів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України.

На заняттях також висвітлювалися питання про процедури та правила при реєстрації в Державній службі експортного контролю України суб'єктів підприємницької діяльності. Не обійшли стороною і питання щодо отримання Повноважень на міжнародні передачі товарів військового призначення, контролю за проведенням переговорів та зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

Для того, аби мінімізувати час при підготовленні документів на право отримання дозвільних документів, на заняттях велику увагу було приділено увагу щодо побудови Системи внутрішньофірмового експортного контролю підприємств. Це пи-

тання детально висвітлювали фахівці Держекспортконтролю України та Науково-технічного центру. Слухачі мали змогу дізнатися також і про контроль кінцевого використання товарів, побачили типи дозвільних документів, дізналися про порядок їх отримання та їм було спеціально наголошено про те, що вони зобов'язані надавати до Державної служби експортного контролю звіти про свою діяльність. Одним з типів дозвільних документів є, власне, дозвіл – документ, виданий спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань державного експортного контролю, який надає суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів право на ек-

родних передач товарів для неодноразового проведення відповідних переговорів чи здійснення міжнародних передач товарів визначеному кінцевому споживачу із зазначенням їх найменування, особливих умов поставки, назви іноземного суб'єкта господарської або іншої діяльності, держави призначення або походження товарів та їх кінцевого споживача.

Відкритий дозвіл – дозвіл, який надається суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів для неодноразового проведення відповідних переговорів чи здійснення міжнародних передач товарів із зазначенням тільки їх найменування, особливих умов поставки та назви держави призначення або походження товарів.

В програму курсу також було включено питання, які стосуються відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності – фізичних та посадових осіб за порушення вимог законодавства в галузі державного експортного контролю. Доповідачі у своїх виступах не лякали слухачів, а лише наполегливо пояснювали, які можуть виникнути порушення законодавства суб'єктами і чого слід дотримуватися, здійснюючи міжнародні передачі контрольованих товарів.

Насамкінець, був проведений круглий стіл, на якому були дані відповіді слухачам, які виникали упродовж всього курсу та були вручені Свідоцтва про проходження курсу від Київського Університету права НАН України двадцяти шістьом представникам промисловості України.

Таким чином ми отримали ще один механізм для висвітлення питань, які стосуються експортного контролю в Україні та за її межами. ■

Валерій Туз,

Науково-технічний центр експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів

Було започатковано принципово новий підхід до здобуття знань в галузі експортного контролю. За ініціативи Державної служби експортного контролю України була створена програма для спеціального учбового курсу, який в результаті отримав назву «Експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання ЗМЗ, засобів її доставки»

спорт чи імпорт товарів. Дозвіл може бути разовим, генеральним, або відкритим.

Разовий дозвіл – дозвіл, який надається суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів для проведення відповідних переговорів або здійснення конкретної міжнародної передачі товарів визначеному кінцевому споживачу із зазначенням їх найменування, кількості, вартості, особливих умов поставки, назви іноземного суб'єкта господарської або іншої діяльності, держави призначення або походження товарів та їх кінцевого споживача.

Генеральний дозвіл – дозвіл, який надається суб'єкту здійснення міжна-

Запитуйте – відповідаємо

Як вплине на порядок проведення переговорів щодо експорту товарів військового призначення та подвійного використання внесення змін до Положення про порядок державного контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання?

12 липня цього року Кабінетом Міністрів України була прийнята постанова № 973 «Про внесення змін до Положення про порядок державного контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання». Постанова вносить зміни до Положення про порядок державного контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 4 лютого 1998 р. № 125.

Постанова від 12.07.2006 № 973 не змінює порядок контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення.

Постановою чітко визначена умова, за якою укладання договору (контракту) на експорт товарів подвійного використання потребує отримання попереднього

позитивного висновку на право проведення переговорів щодо укладення такого контракту. Такою умовою є встановлення часткового ембарго на поставки таких товарів до окремих держав світу відповідно до Указу Президента України від 15.07.1999 № 861 «Про порядок встановлення (скасування) обмежень на експорт товарів відповідно до міжнародних зобов'язань України».

Постановою визначено, що переговори, пов'язані з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про експорт товарів військового призначення, які в установленому порядку допущені до цивільного використання, проводяться в порядку, передбаченому затвердженим Положенням. В той же час, Порядком здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 № 1807 (п. 8), встановлено, що міжнародні передачі товарів військового призначення, які згідно з висновками відповідних органів виконавчої влади допущені для цивільного використання, здійснюються у порядку, встановленому для товарів подвійного використання.

Таким чином, якщо товар військового призначення, допущений до цивільного використання, планується для експорту в країну, стосовно якої відповідно до Указу Президента України від 15.07.1999 № 861 «Про порядок встановлення (скасування) обмежень на експорт товарів відповідно до міжнародних зобов'язань України» встановлені відповідні обмеження, переговори з метою укладання зовнішньоекономічного договору (контракту) підлягають державному контролю відповідно до постанови КМУ від 04.02.1998 № 125.

Постановою також внесено зміни до абзацу другого пункту 12 Положення, які дозволяють проводити переговори неодноразово протягом дії відповідного висновку без додаткових звернень до Держекспортконтролю.

До абзацу першого пункту 16 Положення внесено корекцію щодо необхідності надання звіту про підсумки проведення переговорів. У попередній редакції пунктом 16 була встановлена норма, відповідно до якої суб'єкт подавав звіт про підсумки переговорів тільки у разі укладення зовнішньоекономічного договору (контракту). Оновлена редакція пункту 16 встановлює норму щодо необхідності надання звіту фактично за використання дозвільного документа на право проведення переговорів. Таким чином, у разі укладення зовнішньоекономічного договору (контракту) за результатами переговорів суб'єкт надає звіт про підсумки переговорів в комплекті із заявою на отримання дозвільного документа на міжнародну передачу. У разі, якщо за підсумками переговорів зовнішньоекономічний договір (контракт) не укладено, суб'єкт подає звіт про використання дозвільного документа протягом місяця після закінчення терміну дії висновку на право проведення переговорів (форма та терміни подання звіту затверджені наказом Держекспортконтролю України від 21.12.2004 № 375 «Про затвердження форми висновку про можливість проведення переговорів, форм звітів про використання дозвільних документів та встановлення строків звітності», зареєстрований в Мін'юсті України 06.01.2005 за № 13/10293, із змінами, внесеними наказом Держекспортконтролю від 27.02.2006 № 52, зареєстрованим в Мін'юсті від 14.03.2006 за № 274/12148). Постанова вводить також оновлений перелік держав-учасниць міжнародних режимів експортного контролю.

Чи не могли б Ви повідомити, які накази Держслужби експортного контролю були скасовані останнім часом?

Наказом Держекспортконтролю України від 02.11.2006 № 393/1 «Про скасування деяких наказів Державної служби експортного контролю України» скасовано наведені нижче накази:

- від 15 серпня 2002 року № 123 «Про затвердження Інструкції про порядок ведення обліку українських та іноземних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх зарубіжних партнерів, що порушували законодавство України, міжнародно-правові норми під час здійснення міжнародних передач товарів, що контролюються»;
- від 24 січня 2006 року № 16 «Про затвердження Порядку проведення перевірок наявності та рівня функціонування систем внутрішньofірмового експортного контролю, створених суб'єктами здійснення міжнародних передач товарів»;
- від 13 липня 2006 року № 246 «Про внесення доповнень до наказу Держекспортконтролю України від 24 січня 2006 року № 16 «Про затвердження Порядку проведення перевірок наявності та рівня функціонування систем внутрішньofірмового експортного контролю, створених суб'єктами здійснення міжнародних передач товарів».

Наказом Держекспортконтролю України від 10.11.2006 № 404 «Про скасування деяких наказів Державної служби експортного контролю України» скасовано наказ Держекспортконтролю України від 13.08.2003 № 198 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо створення суб'єктами здійснення міжнародних передач товарів систем внутрішньofірмового експортного контролю».